

www.atlanterhavskomiteen.no

DET SIKKERHETSPOLITISKE BIBLIOTEK 14-2001

Nils Marius Rekkedal

Utfordringer fra de såkalte asymmetriske trusler

Om artikkelen

Hensikten med denne artikkelen er å gi en innføring i de utfordringer som lavintensitetskonflikter og asymmetrisk krigføring representerer. De fleste lavintensitetskonflikter pågår i dag i den såkalte tredje verden, men også andre deler av verden opplever denne form for normalt langvarige konflikter/kriger. Mens mange hadde relativt store forhåpninger om en fredeligere verden etter at den kalde krigen var avsluttet, har tallet på større (men ofte lokale) konflikter holdt seg rundt 28 per år, også etter 1991.

Det er med utgangspunkt i den nye utviklingen at man i løpet av 1990-tallet har etablert og stadig oftere diskuterer begrepet asymmetrisk trussel (*asymmetric threat*). Disse trusler referer da til de utfordringer som har økt i betydning etter avslutningen av den kalde krigen, og som i dag er eksempel på *ikke tradisjonelle* utfordringer mot hvordan Vesten tradisjonelt har oppfattet krigen: En tungt utrustet militær styrke som står ovenfor en styrke av samme utforming. Under hele den kalde krigen var det denne formen for *symmetrisk* trussel som var utfordringen for Vesten og deres forsvars- og sikkerhetssystemer.

De asymmetriske trusler er av en helt annen karakter enn om man hadde stått overfor en trusel om en *konvensjonell invasjon*. Mange hevder i dag at nettopp de ukonvensjonelle trusler kanskje representerer en større utfordring for Vesten enn de tross alt begrensede konvensjonelle midler som står til disposisjon for de ofte Vestenskeptiske regionale utfordrere i blant annet Midtøsten og Asia.

I artikkelen beskrives kort de mer langsiktige trenden innen aktuelle konflikter de siste ca. 20 år, og dette søkes koblet sammen med de nye utfordringer som ikke minst terroraksjonene i USA 11. september 2001 kan stå som et symbol på. Utfordringene er ikke noe engangsfenomen - mye taler heller for at det vil bli en langvarig konflikt der det er vanskelig å se en "billig" og effektiv strategi med tanke på å bekjempe de ofte fanatiske krefter som leder terrorist-nettverk og andre former for anti-vestlige opprørsbevegelser i deler av særlig den andre og tredje verden.

Om forfatteren

Nils Marius Rekkedal (f. 1951) er professor i militæteori ved Försvarshögskolan i Sverige. Han er Cand. Philol med historie som hovedfag fra Universitetet i Bergen (1980). Han har også militær bakgrunn som offiser fra Hæren (Kavaleriet), og har ca. 10 års aktiv tjeneste fra Forsvaret. Han har blant annet arbeidet som forsker ved Forsvarets forskningsinstitutt i perioden 1985 til 1996, det meste av tiden med arbeider knyttet opp mot de forskjellige forsvarsanalyser og forsvarsstudier, foruten arbeidet med Russlandsstudier. Han har i sin forskning publisert et større antall FFI-rapporter og har også vært bidragsyter til diverse bøker/tilsvarende. Rekkedal har på 1990-tallet også skrevet og publisert om militæreteoretiske tema, og har blant annet undervist i militæteori fra 1997 til 2001 ved Krigsskolen (II-stilling), samt har publisert faglitteratur innen dette fagområdet. I perioden 1996 til våren 2001 arbeidet han som forsker ved Forsvarets overkommando i Oslo. Fra april 2001 er han professor ved Försvarshögskolan/Operativa Institutionen, i Stockholm.

Innhold

Innledning	3
Hva er trusselen?	5
Hva menes med asymmetrisk krigføring?	9
De asymmetriske trusler	15
Virkemidler i forbindelse med asymmetrisk krigføring	20
Innledning	20
Aktuelle metoder	22
Informasjonsoperasjoner og ikke-konvensjonelle operasjoner	25
Krig mot terrorisme - hva er mulig å oppnå?	27
Innledning	27
Utfordringen for de islamske regimer	32
Hva karakteriserer terrororganisasjonen Al-Qa'eda?	34
Hva kan eventuelt være suksesskriterier i kampen mot terroren?	35
Er en bedret levestandard alt som skal til for å fjerne faren for fremtidig terror?	38
Avslutning	41
Noter	46

<i>Utgitt av:</i>	<i>Den norske Atlanterhavskomiteé</i>
<i>Redaktør:</i>	<i>Kjetil Sørli</i>
<i>Trykket av:</i>	<i>Hegland Trykkeri AS, Flekkefjord</i>
<i>ISSN:</i>	<i>0802-6602</i>

For mer informasjon, besøk våre internetsider: www.atlanterhavskomiteen.no

---

Utfordringer fra de såkalte asymetriske trusler

av Nils Marius Rekkedal

Innledning

Den mye omtalte globaliseringen har medført en betydelig endring innen verdens økonomiske system. Sentralt i denne forbindelse er at den nye liberaliseringen av tidligere autokratiske stater har medført betydelige utfordringer for de nye «liberale regimer». Blant annet har en økende privatisering av statens kjernefunksjoner som statens tidligere maktmonopol i form av politi og militærvesen, medført store problemer i mange av de nye såkalte demokratier. Generelt har også den teknologiske utvikling innen datateknologi, telekommunikasjoner og dataoverføringskapasitet, klart påvirket den internasjonale sikkerhetsagenda og hvordan de forskjellige grupperinger som utgjør en trussel mot bestående orden sine muligheter til å påvirke utviklingen. Disse faktorene har samlet også medført en kraftig endring av behovet for etterretninger og hvordan disse samlet inn og benyttes, som en følge av at samfunnet har blitt åpnere og letter tilgjengelig for informasjon og kunnskaper for folk flest. Informasjon kan nå fordeles på nettverk verden rundt *at the click of a mouse*.

Det er med utgangspunkt i den mer generelle utvikling at man i løpet av 1990-tallet har etablert og stadig oftere diskuterer begrepet asymmetrisk trussel (*asymmetric threat*). Disse trusler referer da til de utfordringer som har økt i betydning etter avslutningen av den kalde krigen, og som i dag er eksempel på de ikke tradisjonelle utfordringer mot hvordan vi tradisjonelt har oppfattet krigen: En tungt utrustet militær styrke som står ovenfor en styrke av samme utforming. Under hele den kalde krigen var det denne formen for symmetrisk trussel som var utfordringen for Vesten og deres forsvars- og sikkerhetssystemer. De asymmetriske trusler er av en helt annen karakter enn om den utviklede verden hadde stått overfor en trussel om en konvensjonell invasjon. Mange hevder i dag at nettopp de ukonvensjonelle trusler kanskje representerer en større utfordring for Vesten enn de konvensjonelle midler som står til disposisjon for de ofte Vesten-skeptiske regionale utfordrere i blant annet Midtøsten og Asia.

I forbindelse med at de nye trusler har utviklet seg, har vi for første gang på 1990-tallet sett en økning i tallet på lavintensitetskonflikter (engelsk forkortelse: LIC) siden 1960-tallet. Eksempler på nye trusler er det stadig økende tallet på kapable aktører innen kjemisk-, biologisk- og elektronisk krigføring, i kombinasjon med et stadig økende antall ekstremistgrupper. Dette er ekstremistgrupper med normalt en eller noen få «hjertesaker» som man enøyd kjemper for. Eksempel på disse grupperinger kan være ekstreme miljøgrupper, fundamentalistisk innstilte religiøse grupper, etnisk rekrutterte grupperinger og politisk/ideologisk grupperinger. Samlet har disse gruppene stått for et stadig økende antall angrep på de krefter man søker å bekjempe, for eksempel statsmaktens politi- og militære kapasitet, motpartens religiøse symboler, statlig og privat eiendom, og andre symboler som de oppfatter som en trussel mot de holdninger de selv representerer. I dag utføres det nærmest kontinuerlig en serie med større eller mindre terroraksjoner, de fleste i den tredje verden. Dersom en skal være i stand til å møte denne stadig økende utfordring, må en bli bedre i stand til å kartlegge, analysere og undersøke denne form for trusler, det vil si at det må skapes en økt forståelse for og innsikt i de forhold som ligger til grunn for de asymmetriske angrepsmetoder som utvikles og tas i bruk. Dette er en opplagt økende oppgave for alle etterretningsorganisasjoner og de sentrale deler av politiets tilsvarende analyse- og etterretningskapasitet.¹ Her vil fokus bli lagt på de hovedtrekk ved den

asymmetriske trussel som har utviklet seg etter avslutningen av den kalde krigen, og der en også ser på mulige følger av nye holdninger og trender man nå ser konturene av i etterkant av terroraksjonene i USA 11. september 2001.

Utgangspunktet blir en beskrivelse av de mer tradisjonelle perspektiver på hva man gjerne har kalt «ukonvensjonelle trusler» i forbindelse med den vestlige politiske og militære debatt. Spørsmål som kan stilles er blant annet: Hva er egentlig utviklingen i Vesten? Øker egentlig trusselen? Det er vanskelig å svare på dette med en klart ja eller nei, da mye av den nye utviklingen er en kombinasjon av den interne utvikling i de enkelte land, kombinert med trusler som «importeres» til de vestlig land. Blant annet har den såkalte *globaliseringen* på godt og vondt gjort det klart enklere å raskt forflytte seg fysisk til og fra konfliktområder (kanskje også skjult?), jfr. de betydelige flyktningestrømmer som man i dag ser internt i mange land, og som ofte påvirker naboland i en betydelig grad. Dette er flyktningestrømmer som også ofte har som sin målsetning å nå frem til «det forgjettede land», det vil si til Europa eller USA. At det er lett å bevege seg fysisk og ikke minst med sine budskap ad elektronisk vei, gir de vestlig sikkerhetstjenester og det militære establishment helt nye utfordringer å takle.

Hva er trusselen?

Amerikaneren Samuel Huntington som i mange år har forsket ved *Harvard University*, skrev tidlig på 1990-tallet en mye omtalt (og kritisert) artikkel i tidsskriftet *Foreign Affairs* om hvordan han så utviklingen i etterkant av den kalde krigen; nærmere bestemt om hva som ville karakterisere de konflikter som ville komme. Den britiske historikeren John Keegan har nå i forbindelse med utviklingen i Afghanistan, brukt Huntington som utgangspunkt i en lederartikkel i avisen *Daily Telegraph*. Han ønsker her å påvise noen lange linjer i historien – og hevder at dette er kunnskaper av relevans når man skal tolke dagens utvikling:

(Huntington) Rejecting the vision of a New World Order, proposed by President Bush senior, he insisted that mankind had not rid itself of the incubus of violence, but argued that it would take the form of conflict between cultures, in particularly between the liberal, secular culture of the West and the religious culture of Islam.

Huntington's «clash of civilisations» was widely discussed, though it was not taken seriously by some. Since September 11 (2001) it has been taken very seriously indeed.

If I (Keegan) thought Huntington's view had a defect, it was that he did not discuss what I think the crucial ingredient of any Western-Islamic conflict, their quite distinctively different ways of making war. Westerners fight face to face, in stand-up battle, and go on until one side or the other gives in. They choose the crudest weapons available, and use them with appalling violence, but observe what, to non-Westerners may well seem curious rules of honour. Orientals, by contrast, shrink from pitched battle, which they often deride as a sort of game, preferring ambush, surprise, treachery and deceit as the best way to overcome an enemy.

This is not to stereotype Afghans, Arabs, Chechens or any other Islamic nationality traditionally hostile to the West as devious or underhand, nor is it to stereotype Islam in its military manifestation. The difference in styles of warfare is borne out by the fact of military history. Western warfare had its origins in the conflicts of the citizens of the Greek city states who fought to defend the strictly defined borders of their small political units. Beyond their world the significant military powers, however, were nomads, whose chosen method was the raid and the surprise attack. Once they acquired a superior means of mobility, in the riding horse, they developed a style of warfare which settled people found almost impossible to resist.

The Arabs were horse-riding raiders before Mohammed. His religion, Islam, inspired the raiding Arabs to become conquerors of terrifying power, able to overthrow the ancient empires both of Byzantium and Persia and to take possession of huge areas of Asia, Africa and Europe. It was only very gradually that the historic settled people, the Chinese, the Western Europeans, learnt the military methods necessary to overcome the nomads. They were the methods of the Greeks, above all drill and discipline. The last exponents of nomadic warfare, the Turks, were not turned back from the frontiers of Europe until the 17th century. Thereafter the advance

of Western military power went unchecked. One Islamic state after another went down to defeat, until in 1918 the last and greatest, the Ottoman empire, was overthrown. After 1918 the military power of the Western world stood apparently unchallengeable.

The Oriental tradition, however, had not been eliminated. It reappeared in a variety of guises, particularly in the tactics of evasion and retreat practised by the Vietcong against the United States in the Vietnam war. On September 11, 2001 it returned in an absolutely traditional form. Arabs, appearing suddenly out of empty space like their desert raider ancestors, assaulted the heartlands of Western power, in a terrifying surprise raid and did appalling damage.²

Den britiske historikeren Sir Michael Howard har på en lignende måte i en avisartikkel i oktober 2001, skrevet om at det kanskje egentlig er «lite nytt under solen» også i forbindelse med bruk av opprør og terror:

History can provide many parallels and precedents for the conflict ahead. When President Bush warned the American people that they were facing "a new kind of war" he was quite right. Apart (as The Times has pointed out) from the expedition of the Marines to deal with the Barbary pirates at the beginning of the 19th century, it will be something new in the American experience.

But the Europeans of the Middle Ages, to say nothing of the Romans, would have found nothing strange about it. They were used to fighting latrunculi — robbers, pirates, brigands, outlaws, "the common enemies of mankind". But the Romans distinguished between this and war against a "legitimate" enemy, legitimus hostis. This distinction was inherited by the medieval Church, and was eventually established in our own doctrines of "the just war".

It is worth bearing this in mind when we are discussing whether we are embarking on a "just war", or even war at all. One of the most important criteria of a "just war" in the Middle Ages was whether it was waged by a "lawful authority". In the aftermath of the decline of the Roman hegemony, Europe was ruled by a myriad

squabbling warlords. Some, through the support of the Church and the Emperor, achieved "legitimacy", and founded what eventually became "states". Others dwindled to the status of robber barons, whose use of force was illegitimate and against whom force could legitimately be used — and without any of the restraints that applied in wars between "legitimate" authorities. It was only after the extirpation of such latrunculi from European society in the 14th and 15th centuries that any kind of peaceful order was possible. There is, of course, a world of difference between these latrunculi and robber barons on the one hand, and the religious fanatics with whom we have to deal today. But what they have in common is their status as outlaws, whose use of force is illegitimate and in whose suppression force can legitimately be used. That the use of force against such people constituted war of a kind was generally accepted, but the Romans called this guerra; something quite distinct from bellum, war waged against a "legitimate enemy".

The distinction may seem semantic, but in fact it is profound. For most people today, perhaps the Americans most of all, war means bellum: armed conflict with a distinct and sovereign political entity, Wilhelmine or Nazi Germany, Tojo's Japan, Saddam Hussein's Iraq; a conflict waged against an enemy who can be defeated in the field and on whom peace can be imposed by armed forces to whose requirements and operations all other national activities must be subordinated.

For the Americans it was Pearl Harbor all over again. In Britain there have been curious overtones of 1914, with right-wing intellectuals welcoming the end of a long period of decadence and the opportunity to show they were made of the same stirring stuff as their grandfathers...

... Over the past 500 years Western states have been so successful in establishing a monopoly of violence within their own territories that such a guerra has become a matter primarily for the police. But a quite useful analogy with the situation we face today is that which confronted European states, not least Britain, in main-

taining order in their imperial possessions. There also we were faced with rebels who challenged the established order, often using terrorist tactics, who saw themselves as "freedom fighters" and were often prepared to martyr themselves in their cause. There also they attracted considerable external support, not least from the United States.

Success in dealing with them demanded that they should be isolated from the rest of the population, and not accepted as their champions. In dealing with them, the use of armed force was usually ancillary, wisely termed in the British Army "Operations in Aid of the Civil Power" and anyhow used as a last resort. The introduction of martial law, when it occurred, was almost always a confession of failure and made matters considerably worse. We had to leave both Palestine and Ireland with our tails between our legs. Those are the precedents which terrorists study in devising their strategies. How widely are they studied in the US Army today?

Today we are threatened by a transnational conspiracy; not against any specific national or imperial authority, but against the entire international order. In dealing with it the rhetoric and expectations of "war" are counter-productive and much military experience irrelevant. With skilful political management and patient police-work, backed up where necessary by armed force "in aid of the civil power", this particular conspiracy can, perhaps, be eradicated. But "the war against terrorism" cannot be won, for terrorism will always be available as a weapon in the hands of people desperate and ruthless enough to use it. One would like to believe that the world is becoming so peaceful, just and prosperous that such people will soon no longer exist. But I would not like to bet on it.

Hva menes med asymmetrisk krigføring?

Det er her nødvendig å presisere ett ofte misforstått forhold: Asymmetrisk krigføring er som sitatene ovenfor bør illustrere, historisk ikke noe nytt. I sin mest rendyrkede form er asymmetrisk krigføring i bunn og grunn hvordan man kan utnytte egen sides konkurransefordeler satt inn mot fiendens rela-

tive svakheter. Generelt er følgelig asymmetriske trusler noe man tar til når man innser at egen side ikke er kapabel til å møte motstanderen med såkalte *konvensjonelle* midler. Dette kan ha flere årsaker. En er kanskje rett og slett ute av stand til å fremskaffe den nødvendige politiske eller militære styrke som kan møte motstanderen, og man må da rett og slett benytte andre midler om man skal kunne stå i mot presset.

Som et eksempel på denne type problemstilling kan man bruke Irak som forsøkte å møte en USA ledet koalisjon med konvensjonelle midler under Gulfkrigen i 1991. Irak ble militært slått og måtte akseptere at Kuwait gjenoppstod som et selvstendig land. Imidlertid aksepterte aldri regimet i Bagdad at det var politisk slått, og valgte følgelig å fortsette konfrontasjonen med Vesten/USA, men nå med andre midler. Irak har ignorert verdenssamfunnets kritikk og har på tross av boikottaksjoner og sporadiske militære innsatser mot landet, fortsatt å bekjempe Vesten. Dette har medført at USA har måttet holde store og dyre militære styrker i området, og per i dag ser man ingen rask løsning på Irak-problemet. Regimet i Bagdad later til å sitte trygt. Kanskje bør man spørre seg selv om hvem som egentlig vant Gulfkrigen? Det er ingen tvil om at man ved å velge en asymmetrisk tilnærming kan bli i stand til å møte selv en stormakt som USA, noe man helt klart *ikke* kan med konvensjonelle militære midler. I dagens politiske virkelighet er det utfordrere fra «den andre og tredje verden» som ønsker å bekjempe den utviklede verden som velger «den asymmetriske vei». Imidlertid kan også asymmetrisk tenkning og aksjonsmetoder bli benyttet dersom man ønsker å bekjempe et multinasjonalt selskap, transnasjonale finansierings selskaper og/ eller andre former for internasjonale organisasjoner, herunder FN.

En godt organisert motstander av for eksempel USA og Vesten forøvrig vil benytte våpen og taktikk, inkludert et element av overraskelse, på en slik måte at den man ønsker å ramme vil bli overrasket og ute av stand til å møte angrepet på en planlagt og strukturert måte. Den som gjør bruk av asymmetriske stridsmidler blir i stand til å redusere betydningen av, eller til å med kan vende fiendens teknologiske overlegenhet, mot han. Asymmetriske angrep forutsetter at angriperen ønsker å utnytte motpartens svakheter og sårbarhet.

En dyktig aktør som bruker asymmetrisk stridsmidler, vil *designe en strategi* med den hensikt å fundamentalt forandre stridsfeltet hvor konflikten blir

utkjempet. Angriperen kan blant annet velge å operere i miljø som gjør det vanskelig for motstanderen å bruke sitt overlegne tunge utstyr effektivt, herunder luftmakt. Han kan for eksempel velge å slå i store byer og fra bebygde områder. Ved å tvinge fienden til å kjempe i et for han ugunstig område, tvinges han til å velge om han vil godta/akseptere store tap av menneskeliv, eller la fienden løpe. Denne degraderingen av en sterk motstander gjennom å gjøre det vanskelig for han å utnytte militære våpenkapasiteter på en for han effektiv måte, gjør hans klart overlegne militære kapasitet mindre relevant. En mangler rett og slett gode mål å sikte på så lenge man ønsker å beholde egne og den lokale sivilbefolknings tap nede.

Man er blant annet redd for den såkalte «CNN-effekten», der media på kort tid er i stand til å vende en positiv holdning til militær innsats i et gitt område, til det motsatte ved å vektlegge negative sider ved den militære innsatsen, inkludert rapportere tap på sivile i kampsonen på en for Vesten negativ måte. Det mest klassiske eksempel på denne form for rask påvirkning av en opinion er reaksjonene på at døde amerikanske soldater ble dratt gjennom gatene i Mogadishu i Somalia i 1993. Kort tid etter følte den politiske ledelsen i Washington seg presset til å trekke seg ut av konflikten, og oppgi sine politiske målsetninger. Konflikten var ikke viktig nok for amerikanske interesser til at man ønsket å fortsette.

Asymmetriske trusler kan manifestere seg på mange måter, men hensikten er hele tiden at den svakere part forsøker å unngå og møte motpartens hovedstyrker. En dyktig ledet opprørsbevegelse søker etter metoder der en selv kan begrense/kontrollere sine tap – man kjemper kun når man er sikker på å ha en fordel av det. På det *strategiske* nivå ønsker en dyktig asymmetrisk innstilt «kriger» å spille på frykten hos den sivile befolkningen, slik at man får en svekket støtte til den demokratiske prosess i et demokratisk styrt land, alternativt undergraver støtten til det sittende regimet dersom regimet mangler en demokratisk styringsform. Dyktige opprørere sørger også for å kompromittere regimets allianser og partnerskap med andre grupperinger og motstandere av opprørerne. Det er i denne forbindelse at trusler har en sterk *psykologisk* virkning i tillegg til at fysiske ødeleggelse selvsagt alltid skremmer den vanlige (ikke engasjerte) befolkning. Hvis folk flest føler at staten *ikke* kan gi dem beskyttelse, vil også lojaliteten mot det sittende regimet raskt kunne bli undergravet.

Et godt eksempel på asymmetrisk krigføring med seier for den anti-vestlige koalisjonen, er som nevnt ovenfor FN-operasjonen i Somalia 1992/1993. Den endte med at Vesten i realiteten ga opp. Her ble en av klanfraksjonene gjennom en bevist kampanje rettet mot den internasjonale styrken, og spesielt mot den amerikanske styrkekomponenten, i stand til å forhindre en normalisering av situasjonen – en situasjon som ville true denne fraksjonens maktstilling. Potensialet for angrep på internasjonale styrker eller generelt mot borgere med vestlig bakgrunn (spesielt amerikanere), mot vestlig eiendom eller territorium tilhørende stormakter; øker behovet for en fleksibel og til tider ukonvensjonell respons for å møte sikkerhetsbehovet for deployerte styrker. Mulige innsatsformer er blant annet *Peace-Support Operations* (PSO), eller fredsstøttende operasjoner (FSO) som dette i dag kalles på norsk; samt ved andre former for vestlige innsatser i aktuelle konfliktområder.

På det taktiske nivå kan en motstander tvinge en aktør til å legge om sin taktikk, for eksempel ved å spille på den i dag typiske vestlige frykt for å måtte ta militære tap; eller ved å utføre angrep som det blir vanskelig for de vestlige styrke og møte eller forhindre. Et eksempel kan her være å gjennomføre sporadiske terroristaktiviteter og eventuelt større angrep, både fysiske og elektroniske, på vestlig kritisk nasjonal infrastruktur. Det kanskje mest spektakulære angrep til nå er terroristangrepet mot amerikanske symboler som World Trade Center og Pentagon i september 2001. Trusler som er en følge av terrorist aktivitet, negativ omtale av kompliserte vestlig dominerte krisehåndterings- og Peace-Support Operations, aktivitet som understøtter økonomiske sammenbrudd, sivil ulydighet og organisert kriminalitet; er alle eksempel på mulige asymmetriske tiltak for å konfrontere en sterkere motstander.

Mens kolonikrigene på 1950 og 1960-tallet kan brukes til å illustrere både potensialet, men også *begrensningene* ved asymmetrisk krigføring, er de samme utfordringer til stede også i dag i de ca. 30 pågående lavintensitetskonflikter. Vestlige styrker er involvert i flere av disse konflikter i form av spesielt *peace-support operations*. Imidlertid er trolig den kommende hovedtrussel av en noe annen art. I forbindelse med de pågående asymmetriske konflikter er faren for spredning av masseødeleggelsesvåpen (*Weapons of Mass Destruction, WMD*) en ny dimensjon. Slike våpen er nå under utvikling i mange land i Midtøsten og i Asia, inkludert billige leveringssystemer for de

samme type våpen. Ikke minst den raske spredningen av ballistiske missiler er her en potensielt trussel fra anti-vestlige land, og har alt medført at USA har lagt omfattende planer for å utvikle et anti-ballistisk rakettforsvar, noe som blant annet Russland og Kina er svært kritiske til. Det er imidlertid også andre midler til disposisjon for en alminnelig nedbryting av et ordnet moderne samfunn. I denne forbindelse er den raskt økende betydning av informasjonssystemer og elektronikk generelt, av stor betydning på noe lengre sikt. Selv om Vesten her er klart ledende er ikke det i seg selv noen garanti mot at informasjonsteknologien kan bli brukt mot Vesten. De mange angrep med diverse former for «ormer» og datavirus er her bare en «oppvarming» på det som kan komme. Trolig har en så langt knapt sett starten på hva som kan bli *cyberwar* i et 10 til 15-årsperspektiv. Følgelig er betydningen av fremtidige informasjonsoperasjoner (IO) vanskelige å forutse, men det er ikke automatisk slik at Vesten vil ha et overtak på noe lengre sikt. Mange ser foreløpig på IO-trusselen som begrenset. Det har også vært gjort vurderingen av sannsynligheten for bruk av såkalte masseødeleggelsesvåpen (MØV-systemer), men det er alt i dag et økende antall aktører som disponerer slike våpen, ikke minst i den andre og tredje verden. Om og når masseødeleggelsesvåpen blir tatt i bruk, er selvsagt vanskelig å si noe sikkert om, men potensialet er tilstede siden stadig flere stater skaffer seg slike våpenkapasiteter. Følgelig kan en heller ikke lengre utelukke at denne form for våpen vil bli brukt. (Bruken av Anthrax i mot personer og institusjoner i USA er alt et faktum. Imidlertid vet en når dette skrives ikke hvem som står bak. Uansett er dette et psykologisk skremmende middel, og foreløpig er det primært i denne rollen Anthrax fungerer. Å bruke brev er slik sett en primitiv metode, men sett med terroristens øyne kan dette være virkning god nok?) Det vil uansett i dag være naivt å forutsette seg bort fra at terrorgrupper eventuelt vil kunne skaffe seg tilgang til effektive biologiske og kjemiske stridsmidler i et 5 til 10-års perspektiv.³

I forbindelse med de konflikter der opprørere står overfor regimer som har støtte fra Vesten, vil den dyktige opprørsledelse trolig velge å føre konflikten etter asymmetriske prinsipper. Det er også sannsynlig at de aktuelle former for trusler vil komme fra svært forskjellige grupperinger, og at disse vil kunne samarbeide mot det man føler er den felles motstander: Vesten og alt det som dette begrepet måtte symbolisere. Et tankeeksperiment kan illustrere dette: Muligheten er til stede for at konvensjonell terrorisme og geriljakrigføring vil

bli kombinert med bruk av *cyberspace*-angrep på infrastruktur. Hensikten er å skade viktige militære regjeringsvennlige informasjons- og kommunikasjonssystemer. I en slik situasjon vil selv en vestlig stormakt kunne bli kraftig skadelidende når den blir angrepet av en godt motivert, utdannet og utstyrt gruppe selv om den kanskje kun teller 50 medlemmer. Et slikt angrep kan ha en lagt større effekt enn tallet på medlemmer skulle tilsi. (Igjen er det bare å minne om terroristaksjonen mot de amerikanske installasjonene i New York og Washington.) Men et forhold bør man likevel merke seg; så langt har trolig ingen omkommet av en informasjonsoperasjon. Dersom hensikten fortsatt er å skremme og drepe, må terroristene bruke våpen og sprengstoff (og på sikt eventuelt også masseødeleggelsesvåpen?).

For å møte de nye trusler er det et klart økende behov for en forbedret evne til å innhente og utvikle korrekte etterretninger. Hensikten med disse etterretninger er blant annet å kunne utarbeide advarsler og trusselvurderinger, samt kunne understøtte militære operasjoner i områder der asymmetrisk krigføring kan forventes. Det er her grunn til å stille spørsmål med den tradisjonelle vestlige etterretningsprosessen som fant sin form under den kalde krigen, vil være i stand til å takle de nye utfordringer. En etterretningsprosess må kunne sikre at de reelle opsjoner blir *utviklet i tide* slik at man kan møte blant annet uventede asymmetriske trusler. Det som samlet kreves er en klart forbedret og mer kosteffektiv innsamling av informasjon, bearbeiding og analyse av denne, samt tilhørende vurdering av handlemåter og tilpassing av etterretninger slik at *brukerne* raskt kan utnytte disse også i forbindelse med asymmetrisk trusler. Det er grunn til å spørre om de tradisjonelle innhentingsmidler av etterretningsinformasjon er de beste opsjoner man har for å møte de nye former for asymmetriske trusler. Det er her snakket om at om man skal forsøke å skape «skreddersydde» eller brukertilpassede etterretninger, alternativt at etterretningsorganisasjonene leverer «råvarer» som brukerne eventuelt selv må tolke og evaluere.

Tradisjonell etterretning er i dag basert på omfattende bruk av teknologi, og er fortsatt ca. 10 år etter at den kalde krigen ble avsluttet preget av de krav man da stilte for å kunne møte et potensielt storangrep fra Sovjetunionen. Selv om teknologisk utrusting fortsatt er vital for å kunne registrere og overvåke de mer tradisjonelle utfordringer, er dette neppe tilstrekkelig til å møte en del av de mer *low tech*-pregede opprørsbevegelser og terrororganisasjoner som det

finnes et større antall av. Teknologisk overvåkning er fortsatt viktig for å kunne monitere elektronisk aktivitet og kommunikasjonstrafikk, herunder elektronisk bruk av rommet (*space*). Det er også grunn til å presisere blant annet at lokalisering gjennom elektronisk avlytting av trans-nasjonale terroristbaser i Afghanistan, eller overvåkning av hva man gjør i land som for eksempel Nord-Korea og Irak, er en nødvendig aktivitet dersom overraskelser skal kunne unngås.

Men det er her grunn til å presisere at en effektiv etterretning rettet mot asymmetriske trusler ikke bare kan operere med elektroniske innhentingsmidler. Man bør nå kanskje tenke gjennom at i den tredje verden er ennå ordonnanser/budbringere, bruk av tamtam trommer og røyksignaler eksempler på kommunikasjonsmidler som er i daglig bruk, og som fungerer utmerket under de lokale forhold. Kun få med en vestlig bakgrunn kan i dag «lese» denne form for kommunikasjon mellom opprørsgrupper. Følgelig trengs både innsats av mennesker (såkalt HUMINT) og ikke minst en omfattende bruk av åpne kilder (såkalt OSINT), dersom man skal kunne bygge opp gode etterretninger i den andre og tredje verden. Uten at dette fungerer tilfredsstillende vil en neppe makte å avsløre de mer kvalifiserte terrorgruppers planer rettet mot vestlige interesser. Utfordringene er derfor mildt sagt store. Trolig er det i forbindelse med denne type konflikter fortsatt en helt avgjørende ressurs man må ha tilgang til: områdeeksperter (region spesialister) som kjenner den lokale kultur og mentalitet. Uten slik innsikt er det vanskelig å finne de riktige (og godt tilpassede) motmidler.

De asymmetriske trusler

Det foreligger i dag flere aktuelle definisjoner på hva asymmetriske trusler er. De fleste av disse definisjonene er vestlige, med en overvekt av definisjoner utarbeidet av de amerikanske militære doktrineskrivere. Imidlertid bør en merke seg at det også eksisterer andre perspektiver på hva asymmetrisk krigføring og moderne trusler generelt er. Spesielt har Kina og en del andre industrialiserte land med stor skepsis til Vesten og vestlige tanker generelt, gjort en del teoretiske arbeider innen temaet.

Et sentralt doktrinedokument er *US Joint Publication 1, Joint Warfare of Armed Forces of the United States*. Her definerer man dette som «...*asymmetric engagements are battles between dissimilar forces*».

Den amerikanske forskningsinstitusjonen *US Defense Advances Research Projects Agency* (DARPA) hevder på sin side at asymmetrisk krigføring er «...*warfare activities with fewer and less-easily specified objectives*», som normalt involverer «...*smaller numbers of actors and/or force-participants, using unconventional tactics that often have high impact (political or material) relative to the force level involved*».

Mens det teknologiske forspranget til *den utviklede verden* innen både de vitenskapelige og militære sfærer har økt raskt i forhold til utviklingen i de fleste utviklingsland, er teknologien som nå er tilgjengelig for også såkalte *utviklingsland* og forskjellige «sinte aktører» som har til hensikt og skade de mer industrialiserte nasjoner; over tid reelt blitt stadig lettere tilgjengelig ved at ny teknologi generelt er enkelt å kjøpe i de fleste tilfeller. Disse nye aktører har alt i dag tilgang til et klart bedre sortiment av våpen og lett tilgjengelig teknologi som kan brukes mot Vesten, enn det som var situasjonen under den kalde krigen da militær teknologi (og teknologi generelt) ofte ble godt vaktet over av supermaktene. Ikke minst har den raskt økende internasjonale tilgangen til «billig» flytransport og en stadig mer fri overføring av kunnskaper og informasjon blant annet via Internett, klart gjort det enklere for asymmetriske aktører å anvende de mye muligheter. Som registret i en studie utført for det amerikanske Forsvaret, har den enkle tilgangen etter hvert «.. *a major impact on the conduct of warfare at every level, from global conflict to terrorism*».

En gruppe som behersker en enkel teknologi, kan implementere en godt tilpasset taktikk med tanke på å uskadeliggjøre motpartens overlegne våpen og tilhørende kommunikasjonsteknologi. Både såkalte *high* og *low-tech* mottiltak kan eventuelt utnytte kjente svakheter selv ved avanserte vestlige våpensystemer. For eksempel kan informasjonsoperasjoner bli brukt for å skade kritisk infrastruktur i Vesten, inkludert større datanett, som eventuelt vil kunne medføre at kommunikasjons- og transportsystemet, strømproduksjon og industriproduksjon i det minste for en periode kan blir paralyseret. Andre former for IO kan blant annet omfatte manipulering av media og psykologisk krigføring, det vil si at IO gjør det mulig for fienden å utnytte den i praksis «ukontrollerbare» internasjonale nyhetsindustrien. Taliban-regimet og ikke minst bin Laden selv har alt demonstrert dette i forbindelse med at USA har innledet sine motaksjoner i Afghanistan.

Hensikten er blant annet å fremstille den amerikanske bombingene som barbarisk, noe man eventuelt kan oppnå ved å «styre» de få journalister man tillater å komme inn. Det har alt tidligere ved flere konflikter på 1990-tallet vist seg relativt enkelt å påvirke vestlige beslutningstakere gjennom bruken av media, senest i forbindelse med Kosovo-konflikten i 1999.⁴

Et marerittscenario er selvsagt såkalte ikke-konvensjonelle angrep utført av spesielt trente styrker utstyrt med kjemiske eller biologiske stridsmidler. Slike stridsmidler – om de ble satt inn mot blant annet vestlige militære operasjoner – ville forstyrre disse. Men denne form for krigføring er i praksis langt farligere dersom såkalte «bandittstater» skulle finne det formålstjenlig å gi terroristgrupper tilgang til slike stridsmidler. Denne form for tiltak rettet mot sivile mål for å underminere for eksempel den folkelige støtte til intervensjoner rettet mot «bandittstater» og/eller mot terrorist-organisasjoner, er i dag i ferd med å bli et mer sannsynlig fremtidsscenario enn for kort tid siden. Dette er også et potensielt effektivt middel for å hindre at stater i særlig den andre og tredje verden støtter eller slutter seg til vestlige koalisjoner. Det britiske forsvarsdepartement har i denne forbindelse uttalt:

Our increasing dependence on high technology to provide our battle-winning edge, and the widening disparity between our military capabilities and those of potential adversaries, may lead potential aggressors to adopt alternative weapons or unconventional strategies, (including) asymmetric warfare.

Etter det britiske synet skyldes dette at «*integration of information systems into military operations offers significant advantage, but also introduces new vulnerabilities*». Det faktum at britiske styrker for mindre enn ti år siden stod over for en motstander som disponerte kjemiske våpen (1991 under Gulfkrigen), og der man heller ikke utelukket at fienden hadde biologiske våpen, gjør at man fortsatt tar asymmetrisk krigføring på fullt alvor. Av samme årsak har også Storbritannia brukt mye ressurser på å forbedre sitt kjemiske og biologiske forsvar. Store ressurser er også brukt på ny forskning innen disse tema. Ambisjonen er at landet skal være i stand til å møte asymmetriske angrep, og kunne varsle, bekjempe og restaurere seg etter denne type angrep.

Det amerikanske forsvarsdepartement varslet på sin side våren 2001 om

at man da vurderte det slik at den nasjonale informasjonsinfrastrukturen i praksis var svært sårbar. *Central Intelligence Agency* (CIA) har også sendt ut en vurdering/advarsel om at de anser at det er to hovedtrusler rettet mot USAs nasjonale sikkerhet: Den ene er fiendtlige informasjonsoperasjoner, den andre er bruk av masseødeleggelsesvåpen. Samlet var dette det man så på som de mest realistiske trusler mot USA før terroraksjonene 11.september 2001. Samlet ville bruk av slike våpen være de midler en opposent kunne bruke for å møte USAs konvensjonelle og kjernefysiske overlegenhet ved å slå til direkte mot USA. *US Defense Intelligence Agency* (DIA) har også uttalt at: «*Many forms of asymmetric attack are possible- (including) terrorism, guerrilla operations and the use of WMD*». DIA uttalte videre våren 2001 at:

Because of our dominant military position, we are very likely to be the focus of numerous asymmetric strategies, as weaker adversaries attempt to advance their interests while avoiding a direct engagement with US military on our terms. If forced into a direct conflict with USA, those same adversaries are likely to seek ways of levelling the playing field.

Den nye USA rapporten om trusselutviklingen, *Quadrennial Defense Review*, spår at amerikanske styrker, sammen med USA som nasjon, vil komme til å stå ovenfor: «*..increasingly sophisticated asymmetric challenges involving the use of chemical, biological and possible nuclear weapons; attacks against the information systems of our forces and national infrastructure*». ⁵ Man må være forberedt på å møte opprør, terrorisme og store miljøkatastrofer. I dokumentet står også at fremtidige fiender kan

... employ asymmetric methods to delay or deny US access to critical facilities; disrupt our command, control, communications and intelligence networks; or inflict higher than expected casualties in an attempt to weaken our national resolve.

Det er ellers å merke seg den vanlige forestilling om at asymmetriske trusler primært består av ekstremister fra Midtøsten, og at disse har en begrenset evne til å skade vestlige interesser. Det har også vært vanlig å se på de mange

terroraksjoner som primært et utslag av lokalt og regionalt fokus. Etter 11. september 2001 bør nok dette synet nyanseres noe. Bildet er klart mer komplisert enn som så. Blant annet publiserte Kinas Folkearmé i år 2000 en serie med militærteoretiske studier der asymmetrisk krigføring og tilpasset taktikk blir beskrevet som sentrale virkemidler i en hver fremtidig konflikt med Vesten (les: USA). Blant annet beskrives mulig taktikk som:

... hacking into web-sites, targeting financial institutions, terrorism, assassinating US financiers, using the media and conducting urban warfare are among the methods considered by the PLA, these studies are driven by the efforts of the PLA to modernise their IW/IO capabilities.

Kineserne hevder i følge denne nye militærteorien at de ikke per i dag er i stand til å hamle opp med den vestlige kapasiteten innen konvensjonelle og nukleære styrker. Dette er årsaken at Folkearmeen har lagt så stor vekt på å utvikle nye informasjons- og *cyber warfare* teknologi. Dette inkluderer blant annet bruk av virus for å nøytralisere, eventuelt utslette fiendens politiske, økonomiske og militære informasjon, inkludert hans kommando og kontroll infrastruktur. Det kinesiske uttrykket som brukes i forbindelse med den nye militærteorien er «*unrestricted warfare*» og Folkearmeens tallsmenn argumenterer for at Kina på denne måten kan utmanøvrere Vestens *high-tech* sensorer og elektronikkstyrte våpensystemer og de tilhørende mottiltak, blant annet ved å gjøre systematisk bruk av informasjonsoperasjons metoder. Folkearmeen hevder også at Kina eventuelt vil bli i stand til å sette den potensielle fiendens befolkning i en form for panikktilstand gjennom en avansert og godt forberedt IO-kampanje; kombinert med at man systematisk utfører angrep på hans sentrale datanettverk. Hensikten er å paralisere fiendens elektrisitetsforsyning, bankvesen/finanssystem, telefon/kommunikasjon og massemedia.

Asymmetrisk tenkning omfatter de fleste forhold i forbindelse med ett moderne samfunn. Moderne asymmetrisk tenkning forutsetter at man utvikler tilpassede strategier og taktikk. Man søker å skape ett stridsfelt der egen innsats av diverse former for våpen og trenet personell søker å kompensere for motparten *sterke side*. I forbindelse med denne studien er det nyttig å

definere asymmetriske trusler som forsøk på å vende en motstander sterke sider, slik at disse fremstår som hans svakheter, her under gjøre bruk av metoder som klart skiller seg ut fra fiendens normale måter å føre operasjoner på.

Virkemidler i forbindelse med asymmetrisk krigføring

Innledning

I fremtiden vil to fiender som støter sammen i krig måtte kunne håndtere en hele serie nye trusler. Skal en kunne makte å forsvare seg må en være innstilt på blant annet å kunne forstyrre, møte, degradere eller direkte nedkjempe motpartens militærmakt. I følge nyere studier innen området kan asymmetriske aktører generelt deles opp i følgende hovedgrupper: ⁶

1. Det økende antall stater i den andre og tredje verden som disponerer masseødeleggelsesvåpen er alt i dag en betydelig utfordring mot den vestlige militære dominans. Spesielt dersom tilgangen på slike våpen blir kombinert med tilgang på langtrekkende ballistiske missiler eller kryssermissiler, blir utfordringen raskt betydelig. Selv om det er grunn til å tro at den aktuelle stat ikke på kort sikt har de kunnskaper som skal til for å bruke slike våpensystemer effektivt, er disse våpens blotte eksistens en kraftig utfordring for den regionale sikkerhet; ikke minst siden selv viktige allierte vil kunne nøle med å gripe inn militært mot en regional aggresjon, dersom de kan trues med selv å bli utsatt for masseødeleggelsesvåpen.

2. Bruken av såkalt *cyber-based warfare* og oppbygningen av ett selektert utvalg av *high-tech* sensorer, kommunikasjonssystemer samt de tilhørende våpensystemer, er i seg selv en betydelig utfordring. Denne form for *nisje strategi* med en klar vektlegging av teknologi som er i stand til å rive opp motstanderens informasjonsteknologiske kapasitet for militære og sivile systemer, samtidig som en kan utløse angrep på fiendens ledelsens system og infrastruktur, kan om vellykket gjennomført eventuelt ødelegge de mer og mer informasjonsbaserte vestlige økonomier.

3. Ved å velge den riktige strategi kan en motstander eventuelt møte den overlegne vestlige militære kapasitet. Blant annet kan man velge å slåss i store millionbyer eller i utilgjengelige jungel områder. Nettopp i slike områder er det vanskelig å bruke effektivt tradisjonelle konvensjonelle styrker, representert ved for eksempel vestlige luftmakt og store militære

flåtekonsentrasjoner. Såkalt «*targeting*» – det vil si evnen til å finne og analysere måldata før man eventuelt angriper konkrete mål – er under slike omstendigheter svært vanskelig.

4. Begrepet kommando og kontrollkrigføring bør også vurderes på nytt. Riktig nok er i dag betegnelsen koblet mot nivå, det vil si operativt og taktisk nivå. Men uansett vil det i forbindelse med blant annet terrorbekjempelse være relativt effektivt å gå etter lederne for terrororganisasjonen. I forbindelse med fokuseringen på bin Laden er det sentrale *ikke* om han selv planla terroren, men at hans person – også slik han trolig ser på seg selv – fremtrer som en «gude gestalt», en slags ny arabisk «Saladin» for de muslimske rettroende. Det er – tilpasset sitt eget miljø – denne form for karismatisk lederskap som inspirerer «sinte unge menn» til å bli fotsoldater i terror- og opprørsbevegelser. Uten at denne type ledere kan nøytraliseres, vil også opprøret fortsette.

Disse utfordringene kan samlet karakteriseres med begrepene masseødeleggelsesvåpen, informasjonsoperasjoner og ikke-konvensjonelle operasjoner (ofte forkortet til NCO i engelsk terminologi), har vel egentlig alltid eksistert i en eller annen form så lenge som organisert krigføring har eksistert. Det som er nytt er at disse mulighetene har økt dramatisk i løpet av de siste ca. 10 år, og derved har den potensielle betydningen av denne form for krigføring økt tilsvarende.

Det nye er *ikke* at grupper og stater benytter seg av våpenmakt mot hverandre, men at den nye teknologien nå gir selv små og politisk marginale grupper muligheter til å iverksette sine fanatiske visjoner og tiltak på en klart mer spektakulær og ødeleggende måte enn for bare 50 år siden. Dersom man står overfor dedikerte og samtidig fanatiske grupper, er det heller ikke alltid nødvendig å disponere avansert teknologi. Selv enkle midler kan være tilstrekkelig for å få til betydelige asymmetriske effekter på lokalt, taktisk nivå.

En bør heller ikke glemme at fortsatt er det machete-kniver og Kalashnikov automatgeværer som er de viktigste virkemidler i de fleste lavintensitetskonflikter. Det nye er at dersom opprørerne eller terroristene er i stand til å velge ut riktige «*high-tech*»-midler, kan effekten bli stor i de enkelt lokale scenarier. Det kan være nok å bruke brennende oljefat for å «blinde» laserstyrte våpen, eller bruk av billige men spesialiserte jammere for å forpurre bruken av enkelte elektronisk styrte våpen. Også bruk av sivile som «levende

skjold» for egne styrker har vært benyttet, gjerne kombinert med at en utnytter tettbygde strøk slik at motpartens farligste våpen ikke kan brukes – uten at man risikerer en negativ såkalt «CNN-effekt». Dette er faktorer som primært rammer vestlige styrker, siden en her alltid forsøker å begrense såkalt «uønskede ødeleggelser», og der hjemmeopinionen er opptatt av at egne styrker skal være på den «høye moralske grunn». Brukt riktig kan nettopp slike «ukonvensjonelle tiltak» være svært effektive, om en ser dette med for eksempel en terroristleders øyne.

Aktuelle metoder

I forbindelse med de fire punkter beskrevet ovenfor, bør man merke seg de fellesfaktorer som eksisterer. De første er at en hver trussel har forskjellige måter som de kan utføres på. Rekkevidden, hurtigheten og nøyaktigheten i forbindelse med utøvelsen av aktuelle trusler har økt de senere år. De tradisjonelle leveringsmetoder er knyttet til bruk av jagerbombere, missiler, rakettssystemer og spesialstyrker – alternative leveringsmetoder for asymmetrisk krigføring omfatter koffertbomber, kommersielle kjøretøy og fly, offentlige transportmidler samt bruk av fly, fartøy og privatbiler. Det er her å merke seg at de mest ødeleggende asymmetriske angrep på sivile mål i Nord Amerika, Europa og Japan etter 1960, aldri har vært levert med militære plattformer. Tilsvarende har trussel med utgangspunkt i følgende faktorer fått økt betydning:

- *High-tech* sensorer, kommunikasjons utstyr og våpensystemer levert av «bandittstater» eller ikke-statlige aktører slik som overnasjonal organisert kriminalitet
- Spesielt utnyttelsen av sivile ressurser slik som Internett og bilder tatt med kommersielle satellitter, samt den økende mengden med avanserte våpen etter Sovjetunionens oppløsning, muliggjør bedre operativ planlegging med korrekt *targeting* som muliggjør større skader fra aksjoner utført av asymmetriske aktører.
- Ironisk nok har Vesten gjort det stadig enklere for asymmetriske aktører ved å gjøre seg (unødvendig?) avhengig av enorme mengder informasjon distribuert på ett stort sett uregulert Internett.
- I de fleste tilfeller er nå både statlige organer og befolkningen generelt i de vestlige land helt avhengige av de nasjonale kritiske infrastrukturer. Det

tenkes her på betydningen av statlige og store private datamaskin-servere, telekommunikasjon og internettleverandører. Alle disse presenterer samlet en stor mengde mulige mål for asymmetrisk angrep.

Nettopp hvordan man skal kunne møte potensielt ødeleggende *cyber* eller *cyber*-baserte angrep, har blitt en av de mest prioriterte spørsmål i de fleste vestlige stater.

Mens Vesten i dag klart leder innen utviklingen av IT og satellitter med IR-utrustning kontinuerlig overvåker store deler av jorden, har sårbarheten for de samme stater overfor *cyber*-baserte informasjonsoperasjoner og overfor mer «tradisjonelle» utgaver av IO som psykologisk krigføring og persepsjon styrende krigføring klart økt. Ironisk nok er det slik at desto mer verden blir digitalisert, desto mer sårbar blir den for elektroniske angrep. Når det gjelder den militære og statlige siden, har utviklingen stadig blitt mer truende. Våpensystemer som er bygget opp rundt mini-datamaskiner brukes i forbindelse med presisjonsangrep; e-post er nå blitt en absolutt nødvendighet for militær kommunikasjon og hele logistikksystemet har blitt digitalisert. (Noe som forsterker vår sårbarhet i forbindelsen med avhengigheten av digitaliseringen, er overgangen til leveringstenkingen «*just in time*». Denne form for logistikktenkning er alt et problem i industrien /produksjonen selv i fredstid. En mindre arbeidskonflikt kan raskt stanse produksjonen i et tredjeland, noe det alt er mange eksempler på fra både Norge og andre vestlige land).

Såkalte «*insiders*», «*rogue hackers*» og eventuelt fiendtlige militære jammere- og avlyttingssystemer kan utnytte denne utviklingen. Når det gjelder registrerte sikkerhetsbrudd som har medført tap av data og følgelig også til økonomiske tap, så er faktisk egne ansatte i et overlegent flertall når man skal utpeke de skyldige – ikke hackere utenfra som man kan bli ledet til å tro når man ser på mediaoppslagene. Også bruken av ikke-teknologiske informasjonsoperasjoner rettet mot på papiret klart mer kapable og teknologisk avanserte konvensjonelle styrker, ble demonstrert på en skremmende måte i forbindelse med Kosovo luftkampanjen i 1999, der Beograd langt på vei «vant» den psykologiske og holdningsdannende informasjonskrigen mot NATO.

I forbindelse med *cyber*-baserte informasjonsoperasjoner er Vesten i ferd

med å bli stadig mer sårbar etter hvert som kapasiteten innenfor området øker. Dette er ikke bare noe som gjelder den militære sektor, men i like stor grad den sivile og kommersielle sektor. Et av de mer kjente virusangrep er det som ble rettet mot såkalt *distributed denial of service* mot Internett-baserte kompanier som *Yahoo*, *Amazon* og *E-bay* i løpet av 1999 og 2000; og tilsvarende skade oppnådd «*I LOVE YOU*» epost-viruset i mai 2000. Det er anslått at det siste viruset kostet vestlig forretningsvirksomhet ca. 7 milliarder US dollar i form av ødeleggelse.

FBI's direktør L. Freeh rapporterte våren 2001 at *cyber*-angrep i USA hadde blitt doblet i løpet av et år. Det er også en reell trussel om – på grunn av utenlandske intervensjoner – asymmetriske motstandere kan gjøre bruk av informasjonsoperasjoner som et strategisk middel på *cyber*- og psyko-politiske arenaer. Hensikten er da å skape massehysteri i de sivile samfunnet. Denne form for *cyberwar* kan settes inn for å blant annet redusere evnen innen den statlige ledelse når denne skal forsøke å ta rasjonelle beslutninger. Men mens amatør-hackere til nå har oppnådd mest publisitet, er den reelle trusselen de skader som profesjonelle hackere (*cyber mercenaries*) kan utrette. Denne terminologien referer til at dette er svært kompetente og godt trente folk som normalt har dette som yrke, enten for en statlig institusjonen eller et privat etterretningssenter som arbeider mot det åpne markedet.

Et godt eksempel på dette siste er den utstrakte bruk som de colombianske narkotikakarteller har gjort av *cyber mercenaries* for å installere og drifte svært avanserte sikre avlyttingsfrie kommunikasjonssystemer. En tilsvarende utvikling er registrert i Amsterdam der lokalt baserte kriminelle har gjort bruk av profesjonelle hackere for å monitorere og forstyrre politiets kommunikasjons- og informasjonssystemer i byen. Mens den typiske amatørhackeren med sitt «lille verdensbilde» egentlig har liten grunn til å reise rundt - de er godt fornøyd med å «leke seg fra sitt eget kontor» - er profesjonelle hackere normalt svært mobile. De jobber for de som betaler godt, nærmest som vanlig «håndverkere». Av samme årsak er forbindelser mellom terrororganisasjoner og hackermiljøer av stadig økende etterretningsmessig interesse. I Russland og ellers i den tidligere østblokken ble det utdannet mange dyktige hackere i kombinasjon med at man her utviklet informasjonskrigføring som et mulig «våpensystem». Selv om Sovjetunionen og kommunistblokken nå er historie, er det fortsatt mange «*wild cards*» fra de tidligere overvåknings- og

etterretningsmiljøene som er tilgjengelige på det illegale markedet. Blant annet anses Bulgaria i dag som et notorisk arnested for produksjon av skadelige virus. Ellers er det også i dag enkelt å kjøpe såkalte «*directed-energy weapons*» som kan brukes til å «koke» ubeskyttede kretskort. Disse kan ennå kjøpes legalt i Baltikum.⁷

En godt organisert asymmetrisk motstander kan – i det minste teoretisk – når som helst starte en *strategisk* anlagt økonomisk krigførsoperasjon rettet mot private økonomiske interesser i deler av Vesten. Det man frykter kanskje mest er at angriperen vil gjøre bruk av en serie med forskjellige *E-payment* eller elektroniske pengeoverføringssystemer, systemer som man nå i realiteten er blitt helt avhengige av i forbindelse med den internasjonale verdenshandel. Skulle en slik situasjon oppstå er det på kort sikt vanskelig å møte dette effektivt, gitt den tross alt begrensede sikkerhet som de eksisterende finanssystemer har innebygget. Det vil ta tid for de vestlige styresmakter og det internasjonale samfunn å bekjempe denne form for trusler. Det er rett og slett ikke lengre noe realistisk alternativ å slå av datamaskinene.

Informasjonsoperasjoner og ikke-konvensjonelle operasjoner

Informasjonsoperasjoner er generelt aksjoner som utføres til støtte for målsettinger. Hensikten er normalt å påvirke beslutningstakere med å påvirke selve informasjonen og/eller informasjonssystemer tilhørende motparten, mens man beskytter sin egen informasjon og/eller informasjonssystemer. Vanlige mål er en motparts nasjonale økonomi, gjerne representert ved offentlige telekommunikasjon, datanettverk, finans- og banksystemet, og energiforsyning i form av sterkstrømnett og olje og gassdistribusjon. Selv utføringen av offensive IO er i dag en klar asymmetrisk trussel mot Vesten siden vi blir mer og mer avhengig av informasjon og informasjonssystemer for å kunne ta de nødvendige beslutninger. Denne økende avhengigheten gjør det mulig for personer og/eller organisasjoner med en fiendtlig innstilling å iverksette aksjoner for å skade motparten. Spesielt blir denne form for operasjoner farlige om de kombineres med bruk av terrorangrep og for eksempel kjemiske våpen. Som et eksempel kan en tenke seg at en storbyss redningstelefonsystem blir hacket mens man iverksetter terroristaksjoner for å gi betydelige personskader. Dette kombinert med manipulering av media vil kunne gi en kraftig synergieffekt i forhold til om kun en av disse mulighetene

ble utnyttet. Alt i dag er det dokumentert en stort antall tilfeller der informasjonsoperasjoner har blitt brukt for å infiltrere eller forstyrre militære og sivile IT-systemer, inkludert systemer benyttet for ledelse og logistikkstyring. Det vanlige har vært å gå inn i systemet å modifisere data, helst uten at brukeren straks oppdager problemene.

Offensive IO kan grovt deles inn i tre kategorier:

1. Psykologiske operasjoner. Evnen til å influere viljen i et annet samfunn. Denne manipuleringen omfatter så vel politiske og diplomatiske posisjoner/holdninger, utstedelse av kommunikeer i tillegg til mer tradisjonelle metoder som distribusjon av flygeblad, radiosendinger og tv-sendinger. I dag benyttes også datakommunikasjon med omfattende dumping av informasjon hos myndighetspersoner, politikere, journalister og forskjellige former for «nyttige idioter» som samlet kan påvirke for eksempel en opinion. Budskapet kan forsterkes ved at en tar i bruk fordekte eller offentlige terroraksjoner herunder gisseltagning og trussel om at massedrap vil bli utført.

2. Angrep på infrastruktur. Det tenkes her primært på aktiviteter som medfører skade på informasjon eller informasjonssystemer på en slik måte at dette påvirker for eksempel militære operasjoner – alternativt tilsvarende virkning på driften av det sivile samfunn. Det er i dag tale om et bredt spekter av mulige operasjoner – fra angrep på datanettverk, angrep på motpartens elektroniske krigføringsskapasitet, over til direkte *fysiske ødeleggelser* av faste eller mobile installasjoner. Midlene omfatter alt fra tradisjonell hackervirksomhet til koordinert rekognosering, datainfiltrasjon og -manipulasjon, og kan også omfatte såkalte «*slow down*» angrep på private firma og/eller statlige institusjoner av forskjellige typer.

3. Avledningsmanøvre (*deception, maskerovka*). Hensikten med denne form for operasjoner er å forvirre fienden ved å manipulere, forvrengte eller forfalske de rapporter eller etterretningsbilder som han har. Hovedhensikten er alltid å få motparten – helst frivillig – til å handle i strid med egne objektive interesser. Dette kan involvere manipulering av diverse media – man sender «svake» journalister det man antar disse ønsker å høre, samt tilpasser informasjonen slik at deler av denne eventuelt kan kontrolleres. Også regelrett propaganda kan benyttes, dersom den er tilpasset det aktuelle publikum man ønsker å nå. Ett nytt og potensielt kraftig virkemiddel er de betydelige

evnene som moderne digitalisert film og video har for å manipulere bilder/film, noe som kan sterkt påvirke blant annet hvordan TV vil vinkle sine reportasjer.

Interessant nok handler ikke *cyber-terrorisme* kun om hvordan en best mulig skal kunne ødelegge elektroniske systemer, men omfatter kanskje i like høy grad informasjonsinnhenting, det vil si informasjon som eventuelt kan omdannes til etterretninger. Den intense fokus det har vært på forskjellige former for elektronisk ødeleggelse, ignorerer ofte mer potensielt effektiv bruk av IT i forbindelse med terroristkrigføring. Det tenkes her på sammenhengen mellom etterretningsinnsamling, kontra-etterretning og desinformasjon.

Krig mot terrorisme - hva er mulig å oppnå?

Innledning

Utgangspunktet for denne delen av essayet er situasjonen i etterkant av hendelsene i New York og Washington 11. september 2001. Alt tyder nå på at tiden er inne til å tenke på hva som er de mest aktuelle farer både på kort og lengre sikt. Så langt har man i praksis bare startet opp med dette arbeidet.

Den britiske generalen Rupert Smith har i forbindelse med fredsoperasjoner på Balkan på 1990-tallet minnet om at det er en forskjell mellom hva man teoretisk kan *gjøre* og hva man reelt kan oppnå med bruk av militær makt. Hans ord er relevante også i forbindelse med «krigen mot terrorisme» som nå er erklært.

USA er etter 11. september i krig mot en fiende (og følgelig en motstander med en mer eller mindre klart utviklet strategi) som i følge den amerikanske ledelsen skal «stoppes, elimineres og ødelegges». Saudiaraberen Osama bin Laden ble utpekt som hovedfiende kort tid etter at angrepene fant sted. Afghanistanens Taliban-regime betraktes som terroristenes allierte. I FNs sikkerhetsråd, i NATO og på regjeringshold i de arabiske land har USA (foreløpig) bred støtte. Unntaket er som vanlig i Europa blant skeptikerne til USA på venstresiden i politikken, og i diverse former for såkalte fredsbevegelser. Det er likevel flere gode grunner til at rent militære virkemidler kanskje bør være de minst fremtredende i den strategi som nå utformes for å bekjempe terroristene. I denne krigen bør den militære komponenten brukes særdeles *selektivt og presist* basert på god etterretning, og med tilbakeholdenhet som

prinsipp; og kun i kombinasjon med andre og kanskje i det lange løp viktigere virkemidler.⁸

Presidentens tale i Kongressen i september 2001 gir grunn til visse forhåpninger om at denne kompleksitet er forstått. George W. Bush fremhever at krigen skal føres på flere fronter enn den militære; det vil si at diplomatiske, politiske, rettslige og økonomiske virkemidler også tas i bruk. Til forskjell fra de umiddelbare angrep med missiler etter ambassade-bombingene i Afrika i 1998, utviste USA denne gangen tålmodighet. Tiden ble fornuftig nok brukt til alliansebygging og etterretningsinnhentning. Virkningen av angrepene den gang – utløst som en «straffeaksjon» av Clinton-administrasjonen – var da også uten synlige effekter, og viste vel heller hvor *svake* amerikanerne var når de ble utsatt for godt forberedte terroraksjoner i utlandet. En hadde rett og slett ikke den informasjon og det nødvendige etterretningsbilde, men handlet nærmest automatisk á la de israelske gjengjeldelsesaksjoner etter palestinske terroraksjoner. Virkningen var tilsvarende: tilnærmet null på motstanderen. Amerikanske myndigheter tonet denne gangen ned den militære krigsretorikken, og brukte den tid man mente man trengte. Det betyr at man valgte å tenke seg om.⁹

Budskapet om at det nå «skal føres krig mot terrorismen», er naturlig nok upresist. Terrorisme er per definisjon noe en «sint og hatefull» motstander tar i bruk mot de han ser på som sin dødsfiende, og der terroristene (eller en opprørsbevegelses ledere) selv mangler enten folkelig støtte eller de konvensjonelle ressurser for å ramme fienden. Terrorisme bør følgelig ses på som en *asymmetrisk strategi*, og gjerne den ressursmessige svakes strategi i kampen mot en sterkere motstander. Slike strategier tar sikte på å påføre smerte og frykt, men lover ingen snarlig slutt på kampene, og slett ikke noen rask avgjørelse. Smerten påføres med en rasjonell hensikt: for å skape oppmerksomhet, for å oppnå innrømmelser, overtale, skape uorden og kaos, eller for å *fremprovosere* videre undertrykkelse og represalier. Det er grunn til å anta at terrorister håper på en *overreaksjon* fra den som terroren rammer, og dette vil «bevise» motstanderens (les: USAs) «onde sinnelag». Terroristene håper at USAs aksjoner (i andre omgang) vil bidra til å øke egen rekruttering. Siden man imidlertid ikke kan føre krig mot politiske strategier, bare mot dem som står bak; må man være forberedt på en langvarig konflikt med den hensikt å knuse et terroristisk *hemmelig nettverk*. Krigføring – om dette begrepet

skal brukes overhode – krever et *subjekt* å slåss mot.

Kanskje er selve formuleringen om «krig mot terrorisme» en innrømmelse av at man ikke helt vet hvem fienden er og hvorfor han er fiende? Derfor er det handlingen/selve terroraksjonen som er angrepet i den diplomatiske offensiven man fra USAs side har gjennomført etter 11. september.¹⁰ Det kan i den mer blodige krigen som ble innledet den 7. oktober, bli vanskelig å *oppnå* de ønskede målsetninger ved bruk av militære virkemidler siden fienden er vanskelig å definere, opptrer på en ukonvensjonell måte, er delvis skjult som en del av det sivile samfunn, og fremstår relativt fjernt fra tradisjonelle militære operasjonsmønstre. Militære tiltak kan, og har historisk også ofte utviklet seg til å bli slag i luften – det vil si har ikke gitt de *avgjørende slag* man søker.

Noe av utfordringen er oppsummert i sitatet nedenfor:

The United States enters the fourth quarter having declared war on terrorism. More specifically, it has declared war on the various groups operating in loose affiliation under the banner of al-Qa'ida and on the countries that aid and abet them as well as on countries that refuse to assist the United States in this campaign.

Tactically, this war is an asymmetric nightmare. Groups and individuals involved in al-Qa'ida are present in some 60 countries, but active combatants number perhaps only in the tens of thousands. The militants' wide dispersal and minimal physical infrastructure limits available targets for U.S. attacks and minimizes the amount of overall degradation to the organization the United States can inflict. Available targets are rarely appropriate for the U.S. military's preferred weapons and tactics, and each strike requires the deployment of massive amounts of political and military resources.

In turn, al-Qa'ida's tactics, deployment and nature make further attacks inevitable but extremely difficult to predict or defend against. al-Qa'ida is a collection of autonomous groups, which in turn operate in autonomous cells, which are already deployed in target countries spanning the globe. It is an organization capable of mustering 19 suicide attackers for a single coordinated operation

and simultaneously bombing targets in multiple countries. Al-Qa'ida has demonstrated its capability for tremendous operational secrecy, and it has carried out effective disinformation and psychological warfare campaigns. Its unconventional, small-unit actions can cause disproportionate damage while exposing only a small portion of the group to retaliation.

Al-Qa'ida appears to be developing a new strategy that transcends terrorism. Terrorism is a simple tactic that aims to frighten a population into forcing its government to abandon or alter a policy. It is a psychological technique, and it is difficult to find a case in which that technique has worked. The World Trade Center and Pentagon are symbolic targets, good for terrorist tactics, but they had tangible value as well.

Intentionally or inadvertently, however, the attacks on Washington and New York caused substantial damage to the U.S. financial and transportation infrastructures. They shut down air transport for days and disrupted it for weeks. They closed and then battered the U.S. stock market. The economic effects of the attacks will last well into next year.

Al-Qa'ida may have taken to heart the conventional warfare experience of its affiliated groups on the battlefields of Afghanistan and Chechnya. This could have spilled over into the group's strategic planning. But if the attackers did not plan this outcome, they are now well aware of such potential. Infrastructure attacks will feature prominently in the future.¹¹

Ved hjelp av militær makt kan man klart *oppnå* en rekke ting; for eksempel ødelegge terroristgruppers infrastruktur som trenings- og forsyningsbaser, vanskeliggjøre deres virksomhet gjennom å ta kontroll over territorium, drepe eller arrestere en leder som Osama bin Laden og andre terroristledere. Man kan eventuelt direkte straffe regimer/stater som støtter eller gir oppholdssted til slike terroristnettverk, og man kan forsøke å bidra til et *regimeskifte* i slike land.¹² En hurtig og slagkraftig aksjon vil eventuelt kunne forhindre fremtidige terroraksjoner, vil mange hevde. I klartekst betyr dette at man forsøker å «fjerne hodet fra terrorismens kropp», og derigjennom klart svekke

en etablert terrorist-struktur. Imidlertid er det alltid svært vanskelig å sikkert slå fast hvem som er planlegger, ideolog og/eller bare eksekutør av de oppdrag som gis. Kun en god informatør – en *insider* – kan egentlig gi dette definitive svaret. Sitatet nedenfor kan illustrere problemstillingen. Her er det en person som journalister alt har kalt «doktor død» som overtar scenens sentrum. Erfaringen er: Uten at de virkelige ledere kan rammes, er virkningen av militære aksjoner av begrenset verdi.

Han er Osama bin Ladens høyre hånd, eller er det omvendt? Ayman al-Zawahiri er barnelegen som mener at «vold virker rensende», at volden må brukes mot islams fiender, og at han har rett til å peke ut hvem disse fiendene er. Den 50 år gamle egyptiske terroristlederen bruker sitt skarpe intellekt, sitt organisasjonstalent og sin religiøse og ideologiske overbevisning til å styre nettverket al-Qaeda's aksjoner. Noen mener at det også er han som styrer Osama bin Laden. Ayman al-Zawahiri er ettersøkt nummer to. Ayman al-Zawahiri burde kanskje vært ettersøkt nummer én. Egypteren har lenge vært i søkelyset som den store edderkopp i det internasjonale terroristnettverket, han er ettersøkt av Interpol, han er dømt til døden in absentia av en egyptisk militærdomstol for å ha planlagt terrorbombingen av den egyptiske ambassaden i Islamabad i 1995.¹³

I den konkrete saken som nå er under utvikling, inngår en militærkampanje rettet både mot Taliban-regimet og mot terroristnettverket i Afghanistan, men også andre former for aksjoner rettet mot andre aktuelle områder der man har registrert at «allierte» terrororganisasjoner pågår. En *konvensjonell* invasjon av Afghanistan synes imidlertid utelukket på kort sikt, ikke minst siden den såkalte Nordalliansen er et pågående opprør rettet nettopp mot Taliban-regimet. Støtte til «fiendens fiende» har historisk vært mye benyttet, og ofte med gode resultater. Mest sannsynlig er en såkalt *begrenset militæraksjon* utført av diverse former for spesialstyrker på bakken med støtte av luftmakt/langtrekkende missiler. Denne type aktivitet ble da også innledet i starten av oktober. Spesialstyrker i Afghanistan vil normalt kunne ha som oppdrag å innhente informasjon, angripe baser og infrastruktur, og muligens eliminere

(eller ta til fange) ledere innen terroristnettverket gjennom å lede presisjonsvåpen inn mot målene som skal ødelegges. En negativ faktor er også at vinteren normalt kommer i november i Afghanistan. Tradisjonelt (basert på mønsteret fra de siste ca. 20 års krigføring), stanser da de fleste større militære aktiviteter. Dette er også en betydelig utfordring for en eventuelt større USA-ledet innsats med landstyrker alt i høst. Situasjonen ville vært noe anderledes om terroraksjonen hadde skjedd på forsommeren i mai.

Utfordringen for de islamske regimer

I det islamske området står man også overfor en fare av en annen karakter. Hvordan skal de forskjellige regimer kunne møte det folkelige engasjement til støtte for de ekstreme krefter som nå finnes i mange arabiske land? Teksten nedenfor sier noe om denne utfordringen:

The heartlands of Islam are in uproar. However much President Bush and Tony Blair insist otherwise, millions of Muslims around the world see the airstrikes on Afghanistan as an assault on Islam. Demonstrators have taken to the streets of Islamic capitals. "Death to America" and "Bush is a terrorist" chanted thousands of angry protesters in Pakistan. In Indonesia, 200 people gathered outside the US Embassy, while radical groups demanded that the Government cut diplomatic relations with America and threatened holy war against Westerners.

...Many Muslim governments, caught between horror at the escalation of Islamic extremism and the support of millions for bin Laden's call to arms, kept silent. Embarrassment, anger and frustration have made them unable to give public support to a country so widely demonised as Israel's principal backer; but faced with America's stark "friend or foe" choice, they have been forced to put their strategic interests ahead of the popular mood.

Most rulers know that no country, least of all the US, will tolerate an attack on its people as horrific as those of September 11. They expected an earlier, sharper and less discriminating response. That, at least, would have avoided any dilemma: while secretly applauding a strike at the kind of religious extremism that threat-

ens all their regimes, they could still strike crowd-pleasing postures, denouncing "revenge" attacks and the inevitable loss of life. Washington's hardball diplomacy has forced them into an agonising public choice. Nowhere has this been more destabilising than in Pakistan and Saudi Arabia. General Musharraf's decision to open his airspace and provide logistical support has led to open confrontation with Islamic political and religious leaders and millions of tribesmen who claim close kinship with the Pashtun Afghans. But the greater, if less, visible, threat is to the House of Saud.

Saudi Arabia is uniquely vulnerable. Osama bin Laden and many of his senior associates are Saudis, and command loyalty from family, tribe and friends. They share the same puritanical attitude to religion — Wahhabism — as the Taleban. It is Saudi money that has financed many of the Islamic foundations that have underpinned the radical political movements now lending support to bin Laden. And the main focus of bin Laden's demands strikes a deep chord among Saudis: the removal of all Americans from Saudi soil. Saudi Arabia's rulers are caught in a trap of their own making. They have, at every turn, underscored their piety and their leadership of the Muslim world. They recognised the Taleban and turned a blind eye to their more extremist views. But they have been faced with revolt on the Right from hardline clerics who accuse the rulers of corruption and want no concessions to Western secularism. The Saudi Government has tried cracking down on these opponents, but has been unable to change the attitudes that welcome any attack on the "decadent" West. Saudi Arabia, like Pakistan, has therefore had to opt publicly for the anti-terrorist coalition while attempting to limit its intended actions. It is a dilemma sharpened by the start of bombing.

Most Arab governments will be able to ride out public protest for a few days. But all are committed to the notion of Islamic unity and the idea, similar to the Nato charter, that an attack on one is an attack on all. Bahrain has backed action but is keen that Muslims should not bear the consequences. Jordan, whose King has acted as a mouthpiece for moderate Arab sentiment, underlined the

need to avoid harming innocent people.

In Egypt the strikes have exposed a gulf between President Mubarak's Government and the popular mood. The Government is committed to hunting down all Islamic extremists within Egypt, especially Islamic Jihad, which is now linked to al-Qa'eda. But sentiment within Egypt is increasingly anti-American. Despite official support for American action, there were widespread anti-American demonstrations.

Iraq sees the opportunity to regain the initiative on the Arab street, and is playing the Muslim card for all it is worth.

If bombing continues for ten days or more, Muslim governments will come under enormous domestic pressure to renounce all support for the anti-terrorist coalition....¹⁴

Det er opplagt en fare for omfattende opptøyer og mulige regimesammenbrudd i det minste i noen av de land som er nevnt ovenfor, dersom det føres en sterkt mediapreget og høyprofilert krigføring over lengre tid. En utvikling der man ikke relativt raskt makter å ta ut lederne tilhørende Al-Qa'eda og kraftig svekke organisasjonens evne til nye terroraksjoner, kan lett medføre en utvikling som vil true flere av de i øyeblikket vestvennlige regimer i området. Trolig er det nettopp en slik utvikling som terroristene nå håper på.

Hva karakteriserer terrororganisasjonen Al-Qa'eda?

Et særtrekk ved bin Ladens organisasjon er registrert, og dette gjør denne gruppen spesiell selv i dag. Sitatet nedenfor illustrerer påstanden, og man bør følgelig merke seg dette særtrekket ved denne terrorgruppen. Det er nettopp derfor man kan forvente at om den ikke effektivt bekjempes, vil man helt sikkert se en serie med nye alvorlige aksjoner. Det er ingen grunn til å tro at denne terroristgruppen vil frivillig gi opp å bekjempe USA og Vesten. Heller ikke vil gruppen gi opp å bekjempe de mer moderate arabiske regimer som de ser på som vestlige lakeier:¹⁵

It is not the violence of Osama Bin Laden and his Al-Qaeda organisation which marks them off from other movements in his-

tory. A long list of regimes - from the Mongols and Crusaders down to the Soviet secret police, the Nazis, the Khmer Rouge and Hutu militiamen in Rwanda - have killed more innocent people without compunction.

What really distinguishes the attackers of the World Trade Center and the Pentagon is their willingness to kill themselves. This in itself is rare, and within Islam even more so, which considers suicide to be sinful. But there are precedents, perhaps the most infamous being the Ismaili sect known as the Assassins, led by Hassan Sabbah. There are remarkable parallels between this sect, which flourished in the 11th century in northwest Iran, and the messianic vision shared by Al-Qaeda's adherents: in particular the idea of following a messianic leader and the concept of entry into paradise through a martyr's death. There are other similarities in their methodology. According to scripts of the time, the Assassins described themselves not as murderers, but as executioners. . . .

"We must act in public as an example," they wrote. "By killing one man we terrorise 100,000. However, it is not enough to die, for if, by killing, we discourage our enemies from undertaking any action against us, by dying in the most courageous fashion, we force the masses to admire us and from their midst men will come to join us. Dying is more important than killing. We kill to defend ourselves, but we die to convert and conquer."

The words could have come from Osama himself, but the similarities do not end there: the Assassins also studied their victims in great detail, learning how to use knives, memorise codes, adopt local dialects and infiltrate a foreign environment for weeks on end until the moment was right. Whether by design or otherwise, the devotees of Al-Qaeda have learned all the lessons of their infamous predecessors.

Hva kan eventuelt være suksesskriterier i kampen mot terroren?

Anvendelse av militær makt kan imidlertid ikke måles i hva man utfører, *men i hvilken strategisk effekt den har*. Samtidig har all bruk av militær makt både tilsiktede og utilsiktede effekter. Det store usikkerhetsmomentet i enhver krig

er å forutse *hvilken politisk effekt* anvendelse av militærmakt har. Suksesskriteriet bør alltid være om de militære operasjonene og den fysiske ødeleggelse vil føre til de ønskede politiske målsetninger. Det kan derfor settes spørsmålsteget ved om det som man nå trolig ønsker å *gjøre*, vil være tilstrekkelig for å oppnå de politiske målsetninger. Baser kan alltid flyttes, bin Laden kan erstattes, nye soldater kan rekrutteres, og hovedvirksomheten kan rett og slett flyttes til andre (anti-vestlige) land. Muligens er jakten på personen bin Laden en grov forenkling av de reelle problemer, selv om han opplagt har en viktig rolle i forbindelse med det som hendte 11. september i år.

Å eliminere personen bin Laden er i seg selv ikke nok til å knekke internasjonal terrorisme, og vil på *kort sikt* kunne øke motstanden mot Vesten. En kan heller ikke utelukke at dette på lengre sikt kanskje kan virke samlende på diverse anti-vestlige krefter. Dette er komplisert, og noen harde (men usikre) valg må tas når den valgte strategien nå skal følges opp. Poenget er: Skal USA lykkes må en utvikle en strategi med et langsiktig perspektiv. Trolig er det også hva man nå har forsøkt å få til i tiden mellom 11. september og 7. oktober.

Denne krigen handler også til dels om kamp om *lojalitet*. Selv om man skal være forsiktig med å gjøre dette til en *religiøs eller kulturell konflikt* mellom ulike sivilisasjoner, er det grunn til å minne om at de anti-vestlige idéer har sterk grobunn i mange land i blant annet Midtøsten og deler av Asia, uten at det dermed medfører direkte støtte til terrorisme. Skal imidlertid USA og Vesten vinne denne kampen på lengre sikt, må man vinne kampen om lojalitet. Således må militær makt skåne sivilbefolkningen i de aktuelle land og ikke gi næring til ytterligere ekstreme tendenser. Det er viktig å skille mellom et lands befolkning og et gitt regime. Det er også viktig å demonstrere at man eventuelt selv har noe bedre å tilby, blant annet orden, sikkerhet, politiske friheter og økonomisk utvikling.

Det viktigste i denne type konflikt er – på lengre sikt – å frata motstanderen evnen til å rekruttere nye tilhengere. Det er bare til et visst nivå rasjonelt å drepe eller ta til fange flest mulig terrorister. Man bør opptre på en slik måte at motstanderen over tid mister grunnlag for politisk støtte og for videre kamp, det vil si at terrorisme fjernes som politisk kraft og kun fremstår som det dette er, nemlig ekstreme unntak. Motstanderen, det vil si terroristene, skal fratas sin evne til å operere som en del av det sivile samfunn i de land hvor

slike aksjoner planlegges og forberedes.

Dette er opplagt også en kamp om legitimitet og politisk støtte. En amerikansk-dominert militær operasjon kan eventuelt virke bekreftende i forhold til de påstander man ofte hører fra anti-amerikansk hold om amerikanernes såkalte *hegemoni-ambisjoner* og arroganse i forhold til andre deler av verden. Dette kan, på tross av at det nå er etablert en form for taktisk allianse mellom Vesten/USA og spesielt Russland, på sikt kunne skape problemer i forholdet til både Russland og Kina, samt de fleste arabiske land som må balansere mellom å samarbeide med USA mot terroristene, og som samtidig må sette klare grenser for samarbeidet for ikke å provosere sin egen befolkning til intern uro. Imidlertid har Russland sin egen spesielle agenda i Afghanistan. Russland ønsker å kontrollere sine tidligere vassaller i sørøst, noe de langt på vei alt gjør. Russland har slik sett mer å vinne på et langvarig oppgjør i dette området enn USA, men av egne årsaker:

There are no wars to end all wars. Conflict and warfare are a permanent part of the human condition. It is far more useful to think of war as a single, inseparable thread running throughout the fabric of human history rather than as separate, disconnected episodes. The thread that led to Sept. 11 ultimately can be traced to the 1980s and long before.

What defines the future is the alliances we form, the aid we demand, the promises we will make and, most important, the actual price we have to pay for the things we must have. All sides in every conflict must confront the fact that there is always a price.

Such a price always strengthens someone who has the potential to become your future enemy, or it drives away someone who had been your friend. The war that began on Sept. 11, like every war, will change the world in profound and not wholly unpredictable ways.

The biggest winner in this war, it appears today, will not be the United States but Russia. The geography of Afghanistan makes Russia indispensable to the United States. Unless America gets lucky and manages to locate and capture or kill Osama bin Laden very quickly — an event that would trigger the collapse of the

Taliban government — Washington will have to fight an extended war in Afghanistan.

There are only two bases from which to operate. One is Pakistan, highly unstable and capable of turning on the United States should certain factions gain control. The other base comprises the three independent republics lining Afghanistan's northern border: Turkmenistan, Uzbekistan and Tajikistan. It would be very difficult to mount an effective military campaign without this Central Asian base, even with only special forces, light infantry and airborne troops.¹⁶

USA har nå relativt kort tid etter terroraksjonene sterk sympati. Flyktningestrømmer etter for eksempel omfattende bombing og lokale sivile tap, kan lett ødelegge den legitimitet som kampen mot terrorismen har i øyeblikket. Selv bruk av presisjonsvåpen vil nesten uunngåelig ramme sivile, spesielt når motstanderen opererer som en del av det sivile samfunn, ja der terroristene eventuelt også direkte bruker sivile som «skjold» mot mulige angrep.

Er en bedret levestandard alt som skal til for å fjerne faren for fremtidig terror?

Det har blant annet i Sverige vært ført en avisdebatt med deltagelse fra kjente sosialdemokrater som tidligere statsminister I. Carlsson og utdanningsminister C. Thams omkring årsakene til terroren. Det er her hevdet at årsaken til rekrutteringen til fundamentalistiske bevegelser er primært økonomisk. Det hevdes jo ofte at marxismen har avgått med døden, men tydeligvis er det noen grunnforestillinger som ennå er godt i live – ikke minst på den politiske venstresiden. Sitatet nedenfor kan ses på som representativt for de to artikkelsskrivernes tankegang:

Det är naturligtvis inte så att världsfattigdom direkt skapar terrorism men armodet, hopplösheten och de enorma inkomstgapen, både inom och mellan nationer, ger en jordmån för politiska och religiösa lidelser som kan utnyttjas av hänsynslösa ledare - precis som tidigare i Europa.

Den som inte förstår sambandet mellan ekonomisk misär,

klassklyftor og våld har ingenting forstått av 1900-talets historia. Det var de økonomiske katastroferne på 1920- og 30-talen som banade väg for nazism og kommunism.

Det var just den lærdomen som ledde etterkrigstidens politikere - også langt utanför socialdemokratins led - till att satsa på en välfärdspolitik som skulle undanröja fruktan, otrygghet och klasshat. Det är en insikt som i dag är viktigare än någonsin.

Det gäller att kunna hålla några olika tankar i huvudet samtidigt. Terrordåden i USA - eller liknande omänskliga handlingar - kan aldrig ursäktas med fattigdom eller USA:s nuvarande eller tidigare politik. Men vi måste också inse att spänningarna och klyftorna i världen inte bara är omoraliska utan också farliga för allas vår säkerhet. Att förstå detta är inte att ha förståelse för terror.

USA begär nu hela världens stöd för kamp mot terrorismen. Det ställer krav också på USA. Den amerikanska regeringen kan inte begära att världen skall stödja USA:s svar på terrorn oavsett hur det utformas. Bushadministrationen har under sin regeringstid tydligt markerat en unilateral amerikansk maktpolitik, där USA samverkar med andra bara när det passar de egna intressena och annars går sin egen väg. En sådan politik är oförenlig med en bred samverkan mot terrorism. En lyckosam allians kräver kursändringar.¹⁷

Forklaringen på at terroristene angrep USA 11. september skyldes følgelig, i følge denne måten å tenke på, at det er en klar kløft mellom rike og fattige nasjoner. Fattigdomsforklaringen tar tydeligvis som utgangspunkt at sosial ulikhet mellom den rike og fattige delen av verden er årsaken til at mennesker kan finne det formålstjenlig å utføre operasjoner av den type man så i New York og Washington.

Man ser da bort fra angrepets fanatiske form og de *religiøse overtoner* man ser i de klart formulerte politiske utsagn fra terroristenes side der de forsøker å forklare deres motiver. I stedet setter enkelte av kritikerne opp en svært forenklet *økonomisk* forklaring: det er den økonomiske kløften som styrer motivene bak aksjonene. Men selve fattigdomsforklaringen bygger egentlig på den

marxistiske feilslutning at religion er opium for folket; det vil si at religion ikke er annet enn et slør for de reelt materielle drivkrefter. Om dette var en korrekt analyse betyr det at når bin Ladens støttespillere roper på Gud, roper de egentlig på mer mat, personbiler og TV-apparater – de vet det bare ikke selv. Når en av flyterroristene, Mohammed Atta, i et etterlatt avskjedsbrev skriver om blant annet «dommens tid» og henviser til at han nå er på vei til Paradis når han til slutt skriver «det er ingen annen Gud enn Gud. Vi tilhører Gud og vi skal vende tilbake til Gud»; er dette ifølge denne materialistiske forklaringsmodellen kun tomme ord. Gud fremstår i en slik forklaringsmodell som noe annet, det vil si at det hellige er blitt verdslig og de religiøse krav er redusert til ønsker om mer velstand – et slags overlevelsesinstinkt.

Tilsvarende om man ser nærmere på hva Talibanens leder Mohammed Omar hevdet i september i et intervju med amerikanske Voice of America. Når Omar presiserte at «den almektige Gud hjelper de rettroende og muslimer» og at Taliban «satser på Guds hjelp», er dette målt med fattigdomsforklaringens teorier, kun å se på som en form for retorikk. En slik grov forenkling av det kompliserte bildet man nå står overfor, er opplagt nedlatende overfor «de stakkars forførte fanatikere» som ikke vet bedre. Kanskje tror de som gjør denne grove forenklingen av et samfunnssystem de har liten innsikt i, at de aktuelle religiøse fanatikere egentlig bare vil ha det som oss i Vesten: å være rike og ha samme politiske oppfatning som talsmenn for denne trosretning på venstresiden i politikken? Problemet består heller i at de «moderne tiders hedninger» som man jo stort sett er i dagens Vesten, rett og slett ikke forstår hva som skjer i hodet på en fanatisk religiøs person. Man må tilbake til heksebrenningen og Tredeveårskrigen 1600-tall for å finne noe i Europa som ligner på denne ekstreme islamske tolkningen av Koranen. Man forstår rett og slett ikke rekkevidden av blant annet Taliban-bevegelsens *målbrettede blindhet*, og at man i stedet forsøker å forklare det hele som «et fattigdomsproblem».¹⁸

Dersom noen skulle tro at så er tilfelle, kan *ikke* Taliban-bevegelsen ses på som den undertrykte. Det er heller talibanene som selv undertrykker sine undersåtter i beste middelalderske stil, herunder bekjemper med glød alle andre trosvarianter. Nettopp hva vi med vårt verdslige utgangspunkt vil se på som religiøs galskap, skiller dem klart ut fra den vestlige verdens ungdomsopprørere, og gjør dem klart farligere *i sitt eget område* enn

steinkastende ungdommer i Gøteborg og Genova noen gang kan bli. Det er da heller ikke den lokale undertrykkelsen i et land som Afghanistan som gjør at Vesten/USA nå har gått til krig, men at man har innsett at dersom man ikke gjør noe for å stanse de religiøse terroristene, vil vi risikere et større antall nye angrep på vestlige interesser, og etterhvert vil dette kunne undergrave deler av selve fundamentet for det vestlige styresettet.

I denne forbindelse er det viktig å forstå at det er helt andre krefter som nå utløses i den islamske delen av verden, enn et fattigdomsproblem. Idéen om at økonomien er nøkkelen til verdens gang, er opplagt for enkel – det er en av våre vestlige myter. Det er heller ikke mulig å forklare den økende fanatisme med kjølige økonomiske analyser, á la de kommunistiske kommissærers rolle fra Sovjetunionens glansperiode. Kanskje er det nå vår egen immunitet overfor religiøst engasjement som gjør det så vanskelig å forstå hvorfor fanatikerne tydeligvis så intensivt hater Vesten og de vestlige verdier? Tiden er kanskje inne til å etablere en ny forståelse av virkeligheten, en forståelse som aksepterer idéers betydning for menneskers oppførsel? For som forfatteren Rüdiger Safranski har sagt så behøver vi ikke «å bry Djevelen for å kunne forstå det onde». Det såkalte onde er en del av den menneskelige natur, og bør følgelig voktes over med stor flid.

Avslutning

Det har blitt hevdet at krigen som nå skal utkjempe vil bli radikalt annerledes i forhold til konvensjonelle kriger. Imidlertid er det en så langt har sett av den vestlige anvendelse av luftmakt relativt konvensjonell, om enn i klart mindre skala enn under Gulf-krigen i 1991. Det sies blant annet fra amerikansk hold at krigen skal føres med nye midler, men det synes uklart hvorvidt de som nå planlegger denne krigen, vet hvordan man effektivt skal takle utfordringen fra terroristene. I denne krigen mot terroren vil langt på vei de tradisjonelle skillelinjer mellom militær og sivil virksomhet bli visket ut. Et eksempel på dette er den informasjonsinnhenting og etterretningsvirksomhet som en militær aksjon må hvile på; de tradisjonelle grensene mellom sivil politiovervåking, etterforskning og militær etterretning, blir langt på vei vasket bort. Man kan eventuelt også spørre hvorvidt krigen mot terrorismen bør betraktes som primært et militært eller som et mer sivilrettslig problem, hvor eventuelt politimakt over tid er viktigere enn direkte bruk av militærmakt.

Følgende avisoppslag er kanskje bedre i stand til å forklare den relative stillstanden ved midten av oktober enn de mer «oppkonstruerte» forklaringer man ofte ser:

The allies "new kind of war" in Afghanistan is facing the old kind of problems. The number of special forces available is nothing like enough to carry out a prolonged campaign and there is apparently little fresh intelligence on the whereabouts of Osama bin Laden.

Allied air attacks continued last night, with around 80 targets hit in more than a week of bombing. British aircraft had flown 33 sorties, in reconnaissance and support capacity, according to the MoD. The strikes have failed to make the Taliban leadership «recant» over their decision not to hand over Mr bin Laden, one of the hopes of Washington. According to defence sources, the Pentagon may authorise a commando operation on the ground in the near future — mainly to prove that they can in the face of accusations of drift. But plans for an undercover war are being hampered by the fact that, at present, there are only around 1,000 special forces personnel available and the numbers are unlikely to rise significantly unless other areas of deployment are denuded.

In practice, this means the coming conflict is likely to be a much more conventional one, the regular combat troops alongside the US Delta Force and Britain's SAS regiment. But it is the lack of information about Mr bin Laden, his chief lieutenants, and the Taliban leader, Mullah Omar, which is causing most concern.

The MoD revealed yesterday that many of the 150 reservists they are calling up speak either Arabic, or Pashtu, the main Afghan language. They will work in defence intelligence, analysing messages the Taliban and al-Qa'ida pass between each other, as well as analysing surveillance films and photos. According to defence sources, whereas the Taliban are often careless with their communications, al-Qa'ida maintains strict discipline. Mr bin Laden is said to be keen to avoid the fate of the Chechen leader, Dzhokhar Dudayev, who was killed, allegedly, by a Russian missile tracking signals sent by his mobile telephone. Security sources say that the

Allies have not been given information on Mr bin Laden and the al-Qa'ida leadership expected from Pakistan's military Inter Services Intelligence.

The ISI, which helped create the Taliban and had maintained close contact with al-Qa'ida, has apparently told sceptical US officials they simply do not know where Mr bin Laden and his senior associates are.

Any early US commando operation is likely to be against the so-called 55th Brigade, made up of Islamist fighters from a range of soldiers from Pakistan, Chechnya, Algeria and Somalia. The brigade, said to be 3,000-strong, is thought to be positioned around Kabul as the last line of defence. Beyond commando raids, larger scale ground operations now look inevitable not just for military but humanitarian reasons. The aid agencies will not be able to provide food, shelter and medicine needed for 7.5 million civilians in danger. Military operations will, however, be badly hampered both by the snow and ice, due to arrive in the middle of November, as well as Ramadan, the holy month of fasting and sacrifice.¹⁹

Det er noe uklart hvilken militær rolle NATO som organisasjon eventuelt kan spille i denne type krig. Trolig blir en kombinasjon av militær etterretning og sivil etterforskningskapasitet en nøkkel, men det er her på sin plass å minne om at NATO mangler et selvstendig etterretningsorgan. Uansett er det alltid den amerikanske innsatsen som vil være den avgjørende, ikke den europeiske; i det minste *utenfor* det europeiske området.²⁰

Objektivt har det liten hensikt å bruke militær makt for kun å straffe en «slitsom motstander» eller for å tilfredsstille kravet og forventningene fra et hjemmepublikum. Militære virkemidler gir normalt størst effekt når man har etablert en klar politisk visjon som blant annet tar opp årsakene til at terroristbevegelser eventuelt har lokal folkelig støtte og kan operere relativt fritt som en del av de samfunn hvor de har sine viktigste baser.

Teksten nedenfor er skrevet av N. Ekdal ved Dagens Nyheter i Stockholm. Her gis en av de bedre svenske analyser om hva man nå står overfor av utfordringer. I denne forbindelse er det helt sentralt at man har innsikt i fiendens mentalitet, og ikke bare snakker om at det er trist at man bomber

fienden eller at noen «utenforstående» blir drept, noe som nå blir mer og mer vanlig i avisenes dekning av konflikten. Dette er med på å tilsøre konflikten totale karakter, slik terroristene opplagt forstår den:

Efter en veckas angrepp mot mål i Afghanistan står det klart att sådana nyanser kommer att avgöra denna kraftmätning. Att bomba Usama bin Ladin hjälper föga om alliansen mot terrorismen avlider på kuppen. För att den ska hålla på sikt måste väst leva upp till sina egna ideal också i utrikespolitiken. Förståelse för islam är ett av de nödvändiga ingångsvärderna.

Ett ödmjukt tips till George W vore att studera islams störste historiker, Ibn Khaldun. Han föddes i Tunis den 1 ramadan år 732, alltså 1332, och flackade under sin levnad runt i hela den dåtida muslimska världen, från Granada till Damaskus. Med sina analyser om civilisationers uppgång och fall anses han ha föregripit såväl Machiavelli som Montesquieu, Marx och Darwin.

De högsta mänskliga målen är enligt Ibn Khaldun kultur och lyx, men när samhället når dithän har det redan börjat ruttna inifrån och kommer ofelbart att störtas och ersättas av en ny, oförstörd civilisation. Drivkraften i denna process är det svärfångade begreppet asabiya, som betyder ungefär «gruppkänsla», «patriotism» eller «gemensam kämpaglod». USA:S asabiya är det uppenbarligen inget fel på, även om Usama bin Ladin liksom en gång Adolf Hitler fantiserar om att Amerika är så dekadent att det kollapsar av sig själv. Problemet i detta krig är att nätverket al-Qaida har en ännu primitivare och därmed - enligt Ibn Khalduns synsätt - stryktäligare sammanhållning.

Eftersom kampen inte bara står mellan Bush och bin Ladin utan mellan frihet och barbari, blir den goda alliansens asabiya ännu bräckligare. Demokratiernas medborgare tål till skillnad från diktatorer och terrorister inga civila offer. Stolta men mer eller mindre totalitära alliansmedlemmar som Pakistan, Saudiarabien och Egypten tål inga antimuslimska signaler. De fattiga massorna i denna del av världen tål inte ytterligare exempel på vad som uppfattas som utrikespolitisk dubbelmoral. Det gäller alltså att till

varje pris undvika en halv seger som den i Kuwaitkriget. Framgång på slag- fältet betyder ingenting om en Saddam sitter kvar och sedan lyckas övertyga en naiv omvärld om att det är USA som dödar tredje värl- dens barn med sina bomber och sanktioner. Denna vilseledda opinion, som nu reflexmässigt fördömer insatserna i Afghanistan, kritiserar samtidigt Amerika för dess stöd till diktaturer i Mellanöstern. Men Usama bin Ladin och hans anhängare hatar ju USA av det motsatta skälet: för att otrogna västerlänningar besmittar islams hemvist med syndig frihet, sekulariserad demokrati och öppen marknadsekonomi.

I den grundläggande konflikten finns inte mycket utrymme för någon tredje ståndpunkt. Men det är uppenbart att asabiyah i antiterroralliansen måste vävas kring en moralisk kärna, och att denna väv i bästa fall kommer att snärja även en del av sina vävare. Kampen mot terrorismen kan aldrig föras till ett lyckligt slut om Ryssland fortsätter sitt postimperialistiska terrorkrig i Tjetjenien, om stater som Pakistan, Egypten och Algeriet bekämpar en folklig religiositet med batonger, om USA bygger sin Mellanösternpolitik på en bokstavligen ohelig allians med det despotiska Saudiarabien, om Israel fortsätter att ockupera palestinsk mark som i sin tur är en grogrund för terror mot Israel. Därför är George Bush juniors strid ännu viktigare än George Bush seniors. Befrielsen av Kuwait handlade om olja, massförstörelsevapen och internationell rätt. Straffexpeditionen mot terroristerna handlar om grundläggande värderingar. Om demokratierna ska vinna den kampen räcker det inte med utslagna luftvärnspjäser och några kommandoräder i Afghanistan; då måste de stå framför egen dörr, råta ut moralen i utrikespolitiken, så att det blir svårare för mordänglar som Usama bin Ladin att förleda opinionen i fundamentalismens frontstater.

Den stora förändringen måste likväl komma inifrån de länderna själva, så att människor får hopp om ett bättre liv redan på denna sidan om paradiset. För att undvika en talibanisering av Pakistan och Egypten krävs framför allt ekonomisk tillväxt. I alla dessa avseenden kan tragedin den 11. september 2001, och

*dess oundvikligen sorgliga efterspel, bli en katalysator och en väckarklocka. George Bush har redan vaknat till insikten att palestinierna måste få en egen stat. Fler polletter kommer att trilla ner, både där och på andra håll i alliansen.*²¹

Her er ikke poenget om Ekdal har rett i alle detaljer i sin analyse eller ikke. Problemet er langt mer komplisert enn det de later til å tro de som nå har iverksatt protester til støtte for «uskyldig bombede og for ny fred» og andre forenklete «fred nå»- analyser, primært rettet mot USA. Deres analyse er av minimal verdi med tanke på å forhindre nye store terrorhandlinger i Vesten og ikke minst i den (moderate) arabiske verden. Fanatikerne må aktivt bekjempes med de midler som står til disposisjon, da de ikke akter å gi opp frivillig sin kamp mot «de vanntro» og mot vestlige verdier generelt.

Det er alt tegn som kan tyde på at man fra terrorhold eksperimenterer med biologiske stridsmidler, jfr. bruken av Anthrax spredt med brev i USA. Den dagen terroristene finner en mer effektiv måte å bruke potensielt «ustyrbare» masseødeleggelsesmidler på, er det dessverre grunn til å frykte at de vil ta disse i bruk. Hatet mot Vesten er så stort innen deler av disse grupperingene at man neppe ser noen grunn til å la være, dersom deres analyse tilsier at de vil oppnå kaos og skrekk om middelet tas i bruk.

Det er her god grunn til å minne om forskjellen mellom hva man kan gjøre politisk/diplomatisk, og hva man eventuelt kan håpe å oppnå ved direkte bruk av militær makt - også i denne konflikten.

Noter

1 «Intelligence gathering asymmetric threats». Forfattere: Kevin O'Brien er Deputy Director of the International Centre for Security Analysis (ICSA). Joseph Nusbaum er Researcher at ICSA, og arbeider med «cyber threats presented by sub-state actors». (Hentet fra Internett.)

2 Sitatet er hentet fra artikkel skrevet av John Keegan: «In this war of civilisations, the West will prevail» .

3 Jfr. med kilde note 1.

4 Det kan her være interessant å minne om hva en amerikansk offiser uttalte i etterkant av Kosovo-konflikten. NATO hadde en klar informasjonsoverlegenhet, men den var irrelevant for krigens utfall, slik han så det.

5 Utgitt av US Defense Department 2001.

6 Bl a i følge en studie utført for kanadiske myndigheter i 2000.

7 Et annet og relativt billig alternativ som kan bli et betydelig problem over tid, er den såkalte «elektroniske bombe». Dette er elektronikk som om utnyttet av terrorister (eller kriminelle), har et teoretisk potensiale for å «koke» det meste av kjente kretskort. Det er

antydning at denne type utrustning kan produseres illegalt for ca. \$ 2000 pr enhet. Det gjenstår å se om og når eventuelt dette vil bli tatt i aktiv bruk.

8 Militær makt bør være minst fremtredende i den strategi som nå utformes i kampen mot internasjonal terrorisme, skriver major Henning A. Frantzen i en artikkel i norske Aftenposten i september 01. Han analyserer her mulighetene for å vinne denne konflikten ved bruk av andre av virkemidler. Teksten i dette punktet er delvis hentet fra artikkelen som Frantzen har skrevet.

9 «Since that time, those values and interests have come under direct attack,» Bush said. «America has awakened to a great danger. We have entered a different kind of war, and the enemy is finding out that we are ready.» Bush said the United States is fighting the war on many fronts. All agencies of the federal government — from law enforcement to financial — are working together to stop the terrorist threat. (Hentet fra en tale Bush holdt i Washington 15 oktober 01).

10 Jfr. artikkelen til major Frantzen referert til tidligere.

11 Hentet fra: Quarterly Forecast: *Emerging From the Wreckage*, 1730 GMT, 011001 STRATFOR. (Deres «vaskeseddel» lyder: «STRATFOR uses a net assessment methodology in building and maintaining forecasts. Through geopolitical analysis, we build a virtual model of the world: the net assessment. We then search daily for the anomalies that reinforce, modify or refute this model and the forecasts that emerge from it.»)

12 En forhold som ofte glemmes i den pågående debatt er at de fundamentalistiske grupperingen alle ønsker at de «umoralske» og relativt vestvennlige regimene i de fleste arabiske land, skal styrtes. Disse skal erstattes med «moralske» regimer med en relativt ekstrem islamsk tolkning av Koranen som ny rettesnor.

13 Skrevet av K. Dragnes, Aftenposten, 6 oktober 2001.

14 «Attacks trigger fury across the Muslim world», skrevet av Michael Binyon. (Syndikat avisartikkel fra oktober 2001).

15 Basert på US Press Service, Press Service afisnews_sender@DTIC.MIL. Utgangspunktet er to pressemeldinger fra hhv. 4. og 6. oktober 2001.

16 Kommentar skrevet av STRATFORs grunnlegger G. Friedman, 3. oktober 2001. (Hentet fra Internett).

17 Hentet fra en artikkel i Dagens Nyheter med tittelen «USA styr med maktens arrogans», publisert noen få dager etter angrepet 11. september. Introen var: «Det går ikke å blunda for at terrorattackerna mot USA är ett utflöde av de extremt ojämlika maktförhållandena i världen. Det är USA som mer än någon annan nation håller uppe den nuvarande världsoordningen, ekonomiskt och politiskt. Det sker ibland med en maktens arrogans som får även vänner och allierade att reagera, (skriver förre statsministern Ingvar Carlsson och förre utbildningsministern Carl Tham). Den som inte förstår sambandet mellan ekonomisk misär, klassklyftor och våld har ingenting förstått av 1900-talets historia, menar de. Dagens förhållanden i världen är orimliga.»

18 Historikeren Mikael Jalving har et interessant oppgjør med noe av venstresidens retorikk i danske Berlingske Tidende mandag 8. oktober 2001. Tittelen på kommentaren var: «Den marxistiske fejlslutning».

19 «Lack of special forces may hinder ground war», skrevet av Kim Sengupta, 16 October 2001, The Independent (Storbritannia).

20 Selvsagt gjør nå både politi og sikkerhetstjenester en betydelig innsats for å avsløre og bryte opp så mange celler som mulig i Europa. Dette er da også et europeisk og ikke et amerikansk ansvar. Betydningen av samarbeide mellom de forskjellige former for hemmelige tjenester kan heller ikke overvurderes, dersom man skal kunne lykkes med en reell «opprensning» innen de eksisterende sympatisør- og/eller aktive terrorstøttende miljøer.

21 Niklas Ekdal (politisk redaktør): *Från Ibn Khaldun till George W Bush*, artikkel søndag 14. oktober, Dagens Nyheter

Andre utgivelser i Det sikkerhetspolitiske bibliotek

- 1/98 **Christian Borch**
Europas vanskelige veivalg.
- 2/98 **Jahn Otto Johansen**
Sentral- og Øst-Europas år.
- 3/98 **Jakub M. Godzimirski**
The Visegrad Group, The Commonwealth of Independent States
and Council of Baltic Sea States.
- 4/98 **Clive Archer**
Norden and the security of the Baltic states.
- 5/98 **Fjærvoll, Klaiber, Chesire**
The future challenges to Norwegian defence and security Policy.
- 6/98 **Aslaug Haga**
Norway's petroleum activities: The foreign policy agenda.
Bjørnar Kibsgaard
Why energy has become a security policy problem.
- 7/98 **Kenneth B. Moss**
U.S.-European relations and the changing balance between the
President and Congress.
- 8/98 **Knut Vollebæk**
Norwegian security policy in a changing Europe.
- 9/98 **Gedde-Dahl, Hendriksen, Midttun og Moen**
Norge og Øst-Europa 1945-65.
- 10/98 **Knut Vollebæk**
The 1999 Norwegian OSCE chairmanship.
Bronislaw Geremek
Current challenges for the OSCE and the role of the chairmanship.
- 11/98 **Pavel K. Baev:**
Russia's policies in secessionist conflicts in Europe in the 1990s.
- 12/98 **Jakub M. Godzimirski**
Russian security policy objectives in the Baltic sea and the
Barents area.
- 1/99 **Jahn Otto Johansen**
Tyskland i hjertet av Europa.
- 2/99 **Fostervoll, Gjerde, Petersen og Bondevik**
NATO's 50-års jubileum.
- 3/99 **Aage Borchgrevink**
Bakgrunnen for konflikten i Kosovo og OSSEs rolle.
Terje Lund
Interne konflikter og humanitær intervensjon.
- 4/99 **Alyson J.K. Bailes**
The new european defence debate.
- 5/99 **Idås, Wiborg, Surlien og Storberg**
USA og Vest-Europa 1945 - 1965.
- 6/99 **Geir Hågen Karlsen**
Militær støtte til de baltiske land: erfaringer og anbefalinger.
- 7/99 **Knut Vollebæk**
Det nye NATO og konsekvenser for Norge.
Vedlegg med NATO's strategiske konsept i norsk oversettelse.
- 8/99 **Eldbjørg Løwer**
Forsvarspolitiske utfordringer.
- 9/99 **Fredrik Bull-Hansen**
En all-europeisk sikkerhet etter bomber overBalkan.
- 1/00 **John Berg**
Europeisk forsvarsidentitet - europeisk forsvarsindustri

Utfordringer fra de såkalte asymmetriske trusler

- 2/00 **Tor Aagaard Borgersen**
Forsvaret i skuddlinjen
Olav Martin Kvalsvik
Ikke-intervensjon og humanitære prinsipper
- 3/00 **Jahn Otto Johansen**
Sentral og Øst-Europas fremtid
- 4/00 **Bjørn Olav Knutsen, Alf Granviken, Mats Ruge Holte, Anders Kjølberg og Finn Aagaard**
Europeisk sikkerhet i en foranderlig tid: En analyse av Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske handlingsrom
- 5/00 **Gábor Iklódy**
The Kosovo conflict - experiences of a new NATO member
- 6/00 **Christian Borch**
NATO etter Kosovo
- 7/00 **Dan Smith**
National sovereignty and citizens' rights: Having it both ways
- 8/00 **Jakub M. Godzimirski**
Russian National Security Concepts 1997-2000. A Comparative Analysis
- 9/00 **Bjørnar Kibsgaard**
Norske havområder: Strategiske og sikkerhetspolitiske utfordringer
- 10/00 **Tormod Petter Svennevig**
Sikkerhet og samarbeid rundt Østersjøen
- 1/01 **Andreas Selliaas**
Kaliningrad - en spesiell region i Russland
- 2/01 **Kjeld G. H. Hillingsø**
Det danske forsvaret i omstilling
- 3/01 **Bjørnar Kibsgaard**
Norge i energiens geopolitikk
- 4/01 **Jahn Otto Johansen**
Øst-Europas plass i fremtidens Europa
- 5/01 **Andrej Fjodorov m. fl.**
Hva er Russlands interesser i Nord-Europa?
- 6/01 **Pavel Baev**
Putin's Military Reform: Two Trajectories for the First Presidency
- 7/01 **Olav Orheim**
What are the strategic challenges Norway is facing in the High North?
- 8/01 **Ole Gunnar Austvik**
Norge som storeksporthør av gass: Utenriks- og sikkerhetspolitiske implikasjoner
- 9/01 **Arkady Moshes**
Russian Policy in the Baltic Sea Region in 2000-s: First Results and Future Prospects
- 10/01 **Bjørn Olav Knutsen**
EU - En militær stormakt? Kooperativ sikkerhet og integrasjon som grunnlag for europeisk samarbeid
- 11/01 **Jahn Otto Johansen**
Tysk utenrikspolitikk før og nå
- 12/01 **Tormod Petter Svennevig**
FN, NATO OG EU På Balkan
- 13/01 **Olav Riste**
Facing the 21 century: New and old dilemmas for Norwegian foreign policy